

דוח מת"ת

מיפוי תוכניות ובתי ספר א-פורמליים לטיפוח מצטיינים במחול בישראל

مسح البرامج والمدارس غير الرسمية لتمكين المتميزين في الرقص في إسرائيل

מרכז לידע ולמחקר בחינוך
מركز معلومات وبحث في التربية والتعليم
Center for Knowledge and Research in Education

האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים

מחבר: ד"ר עדו ליטמנוביץ
חוקרת מלווה: ד"ר יונת רוטמן
נובמבר 2023

לשכת המדענית הראשית במשרד החינוך והמזכירות הפדגוגית פנו ליוזמה - מרכז לידע ולמחקר בחינוך בבקשה למפות תוכניות ופעילויות לקידום הצטיינות בבתי ספר א-פורמליים למחול בארץ, תוך התייחסות לעקרונות שבבסיסן, למבנה שלהן, לתוכני הלימוד ולהישגים המצופים. אנו מקווים כי מידע זה יסייע למשרד בגיבוש מסלול לאיתור ולטיפוח של תלמידים מחוננים וברוכי כשרון במחול במערכת החינוך.

שותפים נוספים בהפקת הדוח הם:

רננה פרזנצ'בסקי אמיר: מנהלת היוזמה

ד"ר נירית טופול: מרכזת אקדמית

תמי בורשטיין: עורכת לשון

תרגום לערבית ועריכת לשון לתרגום: חברת גלוקל תרגומים

הגהה: רות ערן

אמונה כרמל: מעצבת גרפית

בכל שימוש במסמך זה או ציטוט ממנו יש לאזכר את המקור כדלקמן: ליטמנוביץ, ע' (2023). מיכוי תוכניות ובתי ספר א-פורמליים לטיפוח מצטיינים במחול בישראל. יוזמה - מרכז לידע ולמחקר בחינוך

תוכן עניינים

4 **מבוא**

4 **مقدمة**

6 **חלק א: סוגיות מרכזיות הנוגעות לקידום מצוינות במחול**

6 סוגי המוסדות שנבדקו

7 הגדרת הצטיינות במחול וזיהוי המצטיינות

8 פעולות לקידום המצטיינות

10 אתגרים באיתור ובעידוד הצטיינות ומענה לאתגרים

חלק שני: פירוט הנתונים של כל אחד מהמוסדות והצגת יחסם

13 **של המוסדות למצוינות במחול**

13 1. מתנ"ס קהילתי מטה אשר, עברון

14 2. סטודיו המרכז למחול רבאעה מורקוס, כפר יאסיף

15 3. מרכז קהילתי משגב

16 4. בית האומנויות והחינוך עמק יזרעאל, מועצה מקומית עמק יזרעאל

18 5. מועצה אזורית מגידו - מרכז אומנויות

19 6. מתנ"ס עמק המעיינות

21 7. העמותה לפעילות קהילתית כוכב יאיר (לב המקום - מרכז קהילתי כוכב יאיר צור יגאל) ...

22 8. בית הספר מחול שלם, איתמר

23 9. הקונסרבטוריון למוסיקה ולמחול כפר סבא

24 10. יוניסון - האקדמיה הישראלית למצוינות במחול, הרצליה (לשעבר אבן יהודה)

25 11. בית הספר למחול הבלט הישראלי, תל אביב

27 12. מועצה אזורית מטה יהודה - יד חרף

28 13. בית הספר לבלט ירושלים

29 14. אולפן למחול במועצה האזורית שער הנגב

30 15. בת-דור באר שבע - מרכז עירוני למחול

34 **סיכום**

35 **נספחים**

35 שמות המרואיינים והמרואיינות ושאלות הריאיון

36 תודות

36 חוות דעת

מחול הוא תחום דעת שנלמד בישראל הן בחינוך הפורמלי הן בחינוך הא-פורמלי, ולעיתים בשיתוף פעולה ביניהם. כמו בתחומי דעת קרובים באומנויות הבמה (תיאטרון, מוזיקה), וכמו בתחום הדעת חינוך גופני, החינוך הא-פורמלי משלים את פעילויות החינוך הפורמלי לכלל האוכלוסייה באמצעות חוגים לילדים, לנוער ולמבוגרים. תפקיד נוסף שלו הוא קידום מצוינות ומקצועיות והתמקצעות בתחום.

הוראת מחול מתקיימת במאות מוסדות א-פורמליים. אלפי קורסים, חוגים וסדנאות למחול מוצעים בהם לכלל האוכלוסייה. תחום המחול מפותח מאוד ומשרת שיעור גדול מתלמידות החינוך הממלכתי בארץ בגילים 3-18.¹ מכלל מאות המוסדות נבחרו בדוח שלפניכם 15 מוסדות לחינוך מקצועי במחול שעוסקים גם בפיתוח מצוינות במחול. מטרת הדוח לברר את דרך פעולתם: כיצד הם מזהים את ברוכות וברוכי הכישרון במחול? מהן שיטות ההוראה בהם? אילו תוכניות לימודים הם מציעים למצטיינות במחול? ועד כמה הם מצליחים להעמיד דור חדש של רקדניות מצטיינות?

המזכירות הפדגוגית בחרה ב-15 מוסדות שהם בעלי מוניטין מצד אחד, ומייצגים מגוון רחב של אזורים גאוגרפיים בישראל מצד שני. מחבר הדוח ראיין בעלי ובעלות תפקידים בכל אחד מהמוסדות וכן נעזר בתכנים שמפרסמים המוסדות במרשתת. בחלק הראשון נידונות שאלות רחבות הנוגעות להצטיינות במחול במסגרות א-פורמליות, ומוצג סיכום המידע שהתקבל מ-15 המוסדות ובו השוואה ביניהם ודיון בתוצאות. בחלק השני מוצג בפרוט המידע שנאסף עבור כל אחד מהמוסדות בנפרד, כשהוא מחולק לקריטריונים שהוגדרו מראש. המידע בחלק זה מתבסס על המרשתת ועל ראיונות.²

مقدمة

الرقص هو مجال دراسي يتم تعلمه في إسرائيل في جهاز التعليم الرسمي، غير الرسمي وأحياناً في كليهما. كما في المجالات الدراسية القريبة في الفنون المسرحية (الموسيقى، المسرح)، وكما في المجال الدراسي التربية البدنية، جهاز التعليم غير الرسمي يكمل أنشطة جهاز التعليم الرسمي ويتيحها لكافة السكان من خلال الدورات للأطفال، الشبيبة والبالغين. كما ويهدف أيضاً إلى النهوض بالتميز والمهنية والاحتراف في المجال.

يتم تدريس الرقص في مئات المؤسسات غير الرسمية. تتوفّر في هذه المؤسسات آلاف المساقات، الدورات والورشات في مجال الرقص لكافة السكان. مجال الرقص متطور جداً، ويخدم شريحة كبيرة

1 תחום המחול ממוגדר מאוד ופונה הלכה למעשה כמעט אך ורק לתלמידות. עם זאת בכל מקום שנקטת בו לשון נקבה הכוונה לשני המינים.

2 המידע ברשת לא נערך לפי מפרט אחיד, ולכן יש שונות בתיאור תוכניות הלימודים ובפירוטן. המזכירות הפדגוגית הפנתה ל-17 מוסדות, אולם שניים מהם לא ענו לפניית המחבר, ולכן אינם מוזכרים בדוח. כל הראיונות נערכו במהלך שנת תשפ"ג, והנתונים המוצגים מתייחסים לשנה זו ולשנתיים הקודמות לה. בכל מקום שבו התאפשר הוצגו נתונים מספריים.

من الطالبات في جهاز التعليم الرسمي في البلاد بأعمار 3-18³. من بين مئات المؤسسات، في هذا التقرير تمّ انتقاء 15 مؤسسة لتعليم الرقص الاحترافي، والتي تعمل أيضاً على تطوير التميّز في الرقص. الهدف من التقرير هو استيضاح نهج وطبيعة عمل هذه المؤسسات: كيفية تشخيصها للموهوبين والموهوبات في الرقص؟ أساليب التدريس التي تتبناها، البرامج التعليمية التي توفرها للمتميزات في الرقص، وإلى أيّ مدى تنجح في إنشاء جيل جديد من الراقصات المتميزات؟

اخترت السكرتارية البيداغوجية 15 مؤسسة ذات سمعة طيبة من جهة، وتمثّل نطاقاً واسعاً من المناطق الجغرافية من جهة أخرى. أجرى كاتب التقرير مقابلات مع أصحاب وصاحبات وظائف في كل واحدة من هذه المؤسسات، واستعان أيضاً بالمضامين التي تنشرها المؤسسات عبر شبكة الإنترنت. يناقش القسم الأول أسئلة عرضية حول التميّز في الرقص في الأطر غير الرسمية، ويستعرض ملخصاً للمعلومات التي تم الحصول عليها من المؤسسات الـ 15، مع مقارنة بينها ومناقشة النتائج. يستعرض القسم الثاني بالتفصيل المعلومات التي جمعت لكل واحدة من المؤسسات على حدة، بحيث تمّ تقسيم المعلومات بحسب معايير معرفة مسبقاً. المعلومات الواردة في هذا القسم تستند إلى المعلومات المتوفرة على شبكة الإنترنت وإلى المقابلات التي أجريت⁴.

3 مجال الرقص مُجنّد إلى حدّ كبير، ويكاد يقتصر على الطالبات فقط. مع ذلك، في كل مكان اعتمدت فيه صيغة المؤنث، المقصد لكلا الجنسين.

4 المعلومات على شبكة الإنترنت لا تتوفّر وفقاً لمواصفات موحدة، لذلك هناك تفاوت في وصف البرامج التعليمية وتفصيلها. توجّهت السكرتارية البيداغوجية إلى 71 مؤسسة، لكن اثنتين منها لم تستجب لتوجّه كاتب التقرير، لذلك لم ترد فيه. أجريت كل المقابلات خلال عام 2023، والمعلومات الواردة في التقرير تنطبق لهذا العام وللعامين السابقين له. تمّ عرض معطيات عددية حيث كان ذلك ممكناً في التقرير.

חלק א: סוגיות מרכזיות הנוגעות לקידום מצוינות במחול

בחלק זה מוצגים נושאים כלליים הנוגעים לקידום מצוינות במחול שעלו בראיונות, וכן סיכום השוואתי של הנתונים שנאספו בראיונות.

סוגי המוסדות שנבדקו

נבדקו שני סוגים עיקריים של מוסדות: אולפני מחול במועצות אזוריות, שמופעלים על פי רוב על ידי הרשות המקומית ומשתפים פעולה עם בתי הספר האזוריים; ובתי ספר מקצועיים למחול, חלקם פרטיים וחלקם משויכים ללהקות מחול. אפשר להצביע על נקודות דמיון ושוני בין שני הסוגי המוסדות.

נקודות הדמיון בין אולפני המחול ובתי הספר למחול:

- בשניהם רואים במחול הקלאסי את בסיס המחול. יוצא דופן הוא בית ספר מקצועי אחד שבו רואים באקרובטיקה את שער הכניסה למחול בגילים הצעירים.
- במרבית המוסדות נתפס המחול המודרני כמסלול הטבעי שאליו מתפתחות התלמידות הישראליות, בשל הנורמה בארץ ובשל נתוני גוף. יוצאי דופן הם בתי הספר המקצועיים לבלט שמעודדים התמקצעות בבלט קלאסי.
- כמעט בכל המוסדות לומדים כוראוגרפיה במסגרת מגמת מחול או מחוצה לה.
- באולפנים למחול שמתקיימים בהם גם מגמות מחול, לומדים גם תאוריה. בבתי הספר המקצועיים הפרטיים מכינים את התלמידות גם לרסיטל (שמשלים ל-10 יחידות בגרות) וגם למעמד רקדן מצטיין של צה"ל (שמאפשר המשך השתתפות בתחום המחול במסגרת השירות הצבאי).

נקודות השוני בין אולפני המחול ובתי הספר למחול:

- אולפני המחול שנבחנו שוכנים בעיקר בפריפריה, באזורים כפריים, ובתי הספר למחול שוכנים בעיקר בערים מרכזיות (יוצאי דופן הם הסטודיו למחול בכפר יאסיף ובית הספר למחול "שלם" באיתמר).
- אולפני המחול נתמכים ברובם על ידי משרד החינוך והרשות המקומית, מיעוטם נתמך על ידי משרד החינוך בלבד. בתי הספר למחול נתמכים על ידי משרד התרבות, וחלקם מתבססים על תשלומי הורים בלבד.
- אולפני המחול מכוונים את התלמידות למגמות המחול, שמתקיימות בהם בשיתוף בתי הספר ברשות המקומית. בתי הספר המקצועיים למחול מכוונים את התלמידות ישירות להתמודדות על מקום בלהקה (גם כאן יוצאי הדופן הם הסטודיו למחול בכפר יאסיף ובית הספר למחול "שלם" באיתמר).

הגדרת הצטיינות במחול זיהוי המצטיינות

אפשר להצביע על שלושה סוגים של הצטיינות:

א. הצטיינות פוטנציאלית - הכוונה לנתונים פיזיים, ובהם גמישות, גמישות מפרקית, כוח וקואורדינציה; לכישורים קוגניטיביים, ובהם יצירתיות, מוזיקליות וחוש קצב, זיכרון תנועת; ולתכונות אישיות כמו תחרותיות, משמעת עצמית ודחיית סיפוקים, נחישות והתמדה, מוטיבציה פנימית וכישורים נוספים כמו תחושת גוף (קינסטטיקה).

ב. הצטיינות לאורך זמן - שיפור מתמיד בהישגים ובביצועים גם ביחס לתלמידה עצמה וגם ביחס לבנות גילה או לבנות השכבה; מיקוד והתמדה, מוטיבציה פנימית ובשלות. במקרה אחד הוזכר ששעות ריקוד רבות במשך שנים (יותר מ-20 שעות בשבוע אחרי גיל 12, אך פחות מ-25-30 שעות בשבוע - כדי למנוע פציעות) מעידות על הצטיינות. במקרה אחר ראו באימונים בבית מדד להצטיינות לאורך זמן.

ג. הצטיינות על פי הישגים או מימוש הפוטנציאל הגלום - דוגמאות לכך הן קבלה למגמת מחול, השתייכות למגמת מחול וסיומה בהצלחה, מעמד של רקדן מצטיין, השתתפות בקורסי חג וקיץ בלהקות וקבלה ללהקות. [הסילבוס של R.A.D.](#) משמש גם הוא כלי לזיהוי מצוינות בבלט קלאסי.

יש גם הגדרות רגולטוריות של הצטיינות - למשל ההגדרה הארצית של מחול במנהל התרבות במשרד התרבות והספורט, ולפיה מי שרוקדת תשעה שיעורים שבועיים של 45 דקות בגילים 14-18 עומדת בקריטריונים של מצוינות. עם זאת צוין שבהגדרה זו יש קושי, משום שהיא מובילה לסבסוד חלקי מאוד של שיעורי המחול, שמספרם בפועל כפול.

על פי הגדרה נוספת, רחבה יותר, הצטיינות נמדדת ביכולת התלמידה להצליח במגוון תחומי לימוד לצד הריקוד, או ביכולתה להשתלב, לאחר שסיימה את ריקודי המחול בהצלחה, בשירות משמעותי בצה"ל. בשני אולפני מחול נשמעה גם דעת מיעוט, ולפיה הצטיינות נמדדת ביכולת התלמידה להשתפר ביחס לעצמה ולנתוני הבסיס שלה.

סוגי ההצטיינות שהוזכרו נוגעים גם לאופן ולזמן שבהם מזהים הצטיינות:

א. מורות למחול ציינו שאפשר לזהות פוטנציאל להצטיינות כבר בגיל 6-8, ולפעמים אף מוקדם יותר.

ב. רוב המרואיינות ציינו שבזכות היכרותן העמוקה עם תלמידות מגיל צעיר הן יודעות מי מהן תוכל להמשיך למגמת מחול ולריקוד מקצועי בגיל 13-14. מרואיינת אחת טענה שאפשר לבסס הערכה כזו כבר בגיל עשר.

ג. מורות למחול שעוסקות בהכוונת תלמידות לתחרויות ולמופעים ציינו שהן יכולות לזהות מי תממש את הפוטנציאל שלה כבר בגיל 10-12. אחרות טענו שעד גיל 13-14 ההתמדה של התלמידות אינה יציבה, וטרם נבחנה על רקע השינויים של גיל ההתבגרות והעלייה בקושי בלימודים. היו אף שטענו שההתפתחות במחול אינה יציבה עד גיל 16: יש תלמידות שיכולתן תבלוט מייד אך לא תתפתח, ואחרות שהצטיינותן תתבטא רק במופע המסכם בסוף השנה.

בחינות מיון

במרבית המוסדות שנבדקו אין בחינות מיון ולא מקבלים ציונים. במיעוט המוסדות שמקיימים בחינות, מושם דגש על ביצוע של קטע שנלמד מראש (למשל מתוך רפרטואר), או על יכולות למידה בשיעור מודרך. לעיתים המיון הוא במתכונת משולבת, וכולל שיעור שהמשפטים⁵ הנלמדים בו ידועים מראש.

אמות המידה שלפיהן נמדדות התלמידות יכולות להיות סובייקטיביות, על פי ההתרשמות של הבוחנות בפאנל. לחלופין אפשר להשתמש באמות מידה מוכרות, למשל על פי שיטת וגנובה או האקדמיה המלכותית למחול (R.A.D.).

פעולות לקידום המצטיינות

כשמזהים תלמידות מצטיינות אפשר לנקוט כמה סוגים של פעולות (חלקן מתאימות לגיל מסוים וחלקן לכל גיל), למשל:

א. להציע לתלמידות מתקדמות תרגילים נוספים או תרגילים מאתגרים יותר; לחלופין לבקש מהן לבצע את התרגיל כמו שאר התלמידות בשיעור, אך לפי אמות מידה גבוהות יותר. שיעור דיפרנציאלי כזה, לשתי אוכלוסיות של תלמידות, דורש מהמורה קשב רב יותר. בגילים הבוגרים יותר יש מורות שמלמדות שיעורים פרטניים לזוגות לקראת מופעי דואט, ובשלבם מאוחרים יותר מעניקות סיוע פרטני לתלמידות לקראת מבחן לקבלת מעמד של רקדן מצטיין, רסיטל או תחרויות.

ב. להציע לתלמידות מצטיינות שיעורים נוספים - שיעורי הריקוד בכל המקומות שנבדקו נבנים לאורך זמן. התלמידות הצעירות רוקדות בין שעה לשלוש שעות בשבוע, והתלמידות הבוגרות ביותר רוקדות 20 ואף 30 שעות בשבוע (לקראת מבחנים). הוספת שיעורי ריקוד משמעה השתלבות בכיתות של אותה שכבת גיל במקצועות נוספים, או השתלבות בכיתה של שכבה גבוהה יותר לצד ריקוד עם בנות אותו גיל. היתרון בכך הוא שהתלמידות נשארות באותה מסגרת חברתית, והעומס מוטל עליהן בהדרגה. בשכבה שבה שלוש קבוצות (בדרך כלל שכבת גיל נמוכה) אחת הקבוצות מורכבת לעיתים מהבנות המתקדמות יותר; בשכבה שבה קבוצה אחת ניתן לעיתים שיעור נוסף למצטיינות בלבד.

ג. להעביר תלמידה מצטיינת לכיתה גבוהה יותר - תלמידה שרוקדת במובהק ברמה גבוהה יותר משאר בנות גילה יכולה לעבור לשכבה שמעליה, לכלל השיעורים באותה שכבה. זו ככל הנראה אפשרות שממעטים לאמץ כי היא מקשה חברתית ולעיתים גם מעוררת קושי פיזי.

ד. לקבוע את קצב השיעור של הקבוצה ביחס לרמתן של התלמידות הטובות - קצב שיעור המותאם לתלמידות הטובות יאתגר אותן, ושאר התלמידות ייאלצו להסתגל למצב.

ה. להעריך את המצטיינות הערכה חיצונית - למשל על ידי בוחנות מטעם האקדמיה המלכותית למחול (R.A.D.), או בוחנות מקצועיות מחו"ל בסגנונות אחרים, למשל פלמנקו. תהליכי הערכה וציינון אלו חשובים לא רק בשל תהליך ההכנה אליהם, אלא

גם בשל ההתמודדות של התלמידות במבחן או בשיעורי האומן עצמם, ומשום שהם מעניקים הזדמנויות נוספות לתלמידות המצטיינות (למשל קורסי קיץ).

1. להיעזר במקורות חיצוניים - לעיתים שולחים את התלמידות בכיתות הבוגרות לקורסים בחופשות, ובכך מאותתים על הצטיינות וגם מקדמים אותה. עם זאת יש הטוענים שהשתתפות תלמידות בגיל צעיר (כיתה ז') בקורסים בחופשות שוחקת אותן. אפשר גם לשלוח תלמידות מאזור אחד לכיתה הצטיינות באזור אחר (תלמידות ממשגב, למשל, נשלחות לכיתה ההצטיינות בגעתון). במקרים נדירים ממליצים לתלמידות לעבור פיזית לאזור אחר כדי ללמוד בבית ספר מקצועי (למשל לבית הספר תלמה ילין, לבית הספר של האקדמיה למחול או לבית ספר המתמקצע במחול בחו"ל). תלמידות שמוגשות ל-10 יחידות לימוד מקבלות הדרכה אישית לרסיטל מרקדנים מקצועיים.

2. להעניק הדרכה אישית - במקרים של הצטיינות יתרה, בעיקר בבתי הספר למחול, מורות מזהות את התלמידות בגיל צעיר, ומוסיפות להן לקראת הופעות של בית הספר או לקראת תחרויות הדרכה אישית לקטעי סולו.

בהקשר של פעילות לקידום הצטיינות קיים גם חשש באולפני המחול כי הוראה אינטנסיבית בגיל צעיר תעמיס מדי על התלמידות, פיזית ונפשית, ותביא לשחיקתן ולפרישתן מהתחום. בבתי הספר המקצועיים ערים גם לסכנה שבפציעה בקרב תלמידות שרוקדות הרבה, אולם לא מתייחסים לנושא השחיקה המנטלית. יתרה מזאת, נשמעה גם הטענה "שאינן גבול לריקוד", כלומר שניתן לדרוש מתלמידות להתמקד רק במחול, לצד טענה רווחת יותר שתלמידה צריכה לעסוק בדברים נוספים פרט למחול.

שאלת ההתבלטות והתחרויות

הנושא עולה בעיקר בבתי הספר למחול. שם ברור שתחרויות, אפילו בגיל צעיר, אינה רק תכונת אופי או מצב נפשי חיוני לרקדניות, אלא גם מעידה על הצטיינות. ברור גם שהתלמידות ערות לתפקידים השונים שהן וחברותיהן לכיתה מקבלות (תפקידי בסיס, תפקידים שיש בהם ריקוד סולו קטן, תפקידי סולו מרכזיים). לעיתים מנסים לרכך את האווירה התחרותית, ולעיתים לא נעשים מאמצים כאלו כלל, אלא מנסים להגביר את החוסן של התלמידות ואת יכולתן להתמודד עם כישלונות.

בקונסרבטוריון למוסיקה ולמחול בכפר סבא, למשל, העובד בשיתוף פעולה עם האקדמיה המלכותית למחול, המורות מעודדות את התלמידות להשתתף בהערכה שניתנת מטעם R.A.D. הן מודעות לכך שהציונים שהבוחנות נותנות עלולים להיות נמוכים, אך רואות חשיבות בתהליך ההכנה המעצבת.

באולפני המחול ברורה למורות החשיבות החברתית של השכבה, והתחרויות נדחקת לשוליים. בפריפריה לעיתים מנסים להפחית את התחרות בין התלמידות (למשל בבחירת סולניות שונות למופעים שונים).

בלהקות המקצועיות יש תחרויות רבה, אולם המורות מלמדות את הרקדניות התנהלות תחרותית חיובית: כיצד לרקוד בשורה בלי להפריע לאחרות ובכל זאת לבלוט; וכאמור, הן מלמדות את התלמידות להתמודד עם כישלונות, שהם חלק בלתי נפרד מעולם המחול.

שילוב כוחות עם ההורים

ההורים, בעיקר בגילים הצעירים, חשובים מאוד לטיפול המצוינות. במוסד אחד אפילו נטען שההורים הם הצלע השלישית של המצוינות, לצד התלמידה והמורה. חשוב להפוך את ההורים לשותפים של צוות ההוראה ולעזור להם לעזור לילדים. בלהקות מקצועיות מדגישים שחינוך לאופי צריך להקנות גם בבית.

הציפייה מההורים היא להכיר בחשיבות המחול עבור בנותיהן, לקבל על עצמם את העלויות הכספיות של ההכשרה ולהשקיע זמן לא מבוטל (למשל בהסעות ובליוי לשיעורים). כדי להצליח בכך על צוות המוסד לשמור על תקשורת רציפה עם ההורים; להזמין לשיעורים פתוחים ולמופעים; ולפי הצורך גם לשיחות אישיות. במקרה אחד הוזכר שהקבלה של התלמידה למסלול הצטיינות נועדה, בין השאר, לאותת להורים שכדאי להשקיע בה. בדרך כלל ההורים שותפים גם בשלב הבחירה במסלול מצוינות או במגמת המחול.

לצד זאת חשוב לוודא שהתלמידות הן שמעוניינות במחול ובהצטיינות בו, ואין זה צורך של ההורים, שכן צורך כזה עלול להכשיל את התלמידות ובמקרים קיצוניים להביא לפציעות. אפשר להבחין שהצורך הוא של ההורים כאשר אינם מעבירים אישורי בריאות נדרשים, או כאשר ברור שהמוטיבציה של התלמידה לרקוד ולהצטיין איננה פנימית. גם במקרים כאלו כדאי לזמן את ההורים לשיחה, ולעיתים נדירות אף להוציא את התלמידה ממסגרת המחול.

אתגרים באיתור ובעידוד הצטיינות ומענה לאתגרים

א. אידיאלים פדגוגיים מול אילוצי תקציב: חינוך א-פורמלי במחול עשוי לזכות לתקצוב ממנהל התרבות במשרד התרבות (בבית ספר של להקה מקצועית, למשל); לתקצוב ממשרד החינוך (בכל אולפני המחול במועצות האזוריות, שאחראים גם להגיש את התלמידות למגמת מחול); לתקצוב של הרשות המקומית (למשל כשאלפן המחול הוא חלק מבית אומנויות אזורי); ולתרומות.

במקרים רבים סעיף מרכזי בתקצוב החינוך הוא תשלומי הורים. מדובר כאמור בתשלום ישיר עבור ההוראה ובתשלומים עקיפים עבור אחזקת מתקנים, הסעות, ביקורים בהופעות והפקה של מופעי סיום. מרכזי מחול רבים סובלים ממחסור תקציבי. אילוצי התקציב מקשים למשוך מורות ומורים למחול ולהעמיד קבוצות של מחול מקצועי; מצמצמים את הסיכוי לחשוף את התלמידות לכיתות אומן; ויוצרים לחץ לקבל תלמידות רבות יותר.

בתי הספר למחול ואולפני המחול פועלים כמעט תמיד בתנאים של מחסור בתקציב, והדבר מקשה את התכנון וההתפתחות לטווח ארוך. לעיתים נפתחות מגמות לא מקצועיות (חוגים) לא רק כדי לשרת אוכלוסייה נוספת של רקדניות, אלא מסיבה תקציבית. לעיתים נפתח מסלול מקצועי בגיל צעיר יותר, כדי להבטיח שמספר מסוים של תלמידות יתמיד במוסד לאורך זמן.

ב. עלייה בתחרותיות במחול בארץ: אף שמוסדות רבים להוראת מחול בארץ הם בעלי מסורת ארוכה של מצוינות, רבים מהם פעלו עד לעשור האחרון רק בהקשר המקומי, עבור תושבי הרשות המקומית. התלמידות ברשות מקומית, בעיקר בפריפריה, מנותקות בדרך כלל מהמתרחש בתחום המחול בכלל הארץ, ולכן המוטיבציה שלהן להצטיינות אינה גבוהה.

עם זאת נראה שבעשור האחרון נפתחו תחרויות (Contests) ארציות רבות יותר במחול לגילים 12-18, שהובילו לתחרות רבה יותר בין בתי הספר והמרכזים השונים למחול. בעוד שחלק ממוסדות אלו (בעיקר בתי הספר המקצועיים והאולפנים במרכז הארץ) ערוכים לתפיסה תחרותית זו, מוסדות אחרים נדחפים אליה כדי לשמור על הרלוונטיות להם בעולם המחול בארץ, ולא דווקא מתוך רצון (או יכולת) להתמקד במחול מקצועי.

ג. אידאולוגיה: לתקצוב הציבורי, שרבים מהמוסדות למחול שנבחנו כאן זוכים בו, שתי מטרות: מתן שירותים לכלל האוכלוסייה, כדי לשמור על מגוון ועל שוויון הזדמנויות; ושירות התמקצעות אקסקלוסיבי לאוכלוסייה מצטיינת. המוסדות שמלמדים מחול נאלצים להרחיב את השירותים שהם מעניקים לא רק מסיבות תקציביות, אלא כדי להשיג שתי מטרות אלו. אולם הדבר מקשה עליהם לתפקד, שכן הוא מטיל עומס על המורות ועל התשתיות. מוסדות גדולים פותחים שלוחות ומנתבים את האוכלוסייה הכללית אליהן, כדי שלא לפגוע ברקדניות המקצועיות. אולם לא כל המוסדות יכולים לפעול כך.

ד. זמינות של מורים מקצועיים ושל הזדמנויות לימוד אחרות: בתל אביב ובמרכז שוכנים רבים ממוסדות התרבות המרכזיים בארץ, ובהם מוסדות למחול. לכן גם מרוכזות באזורים אלו רבות מהמורות למחול. מוסדות להוראת מחול בפריפריה מתקשים למשוך אליהם מורים למחול ורקדנים לסדנאות אומן או להוראה פרטנית (למשל לפני רסיטלים), ומתקשים גם לקחת את התלמידות לצפות בהופעות ובאירועי מחול. עם זאת בבתי ספר במרכז יכולות ללמד גם מורות שעדיין רוקדות בעצמן בלהקות ומעלות מופעים מקצועיים לעתים קרובות, ומתקשות בשל כך להתחייב ולהתמסר לתלמידות.

ה. משבר הקורונה ומצבי הירום ביטחוניים: מחול בכל הרמות, ובעיקר מחול למצטיינות, דורש התמדה. משבר הקורונה קטע את רצף ההוראה, ובסיומו התקשו תלמידות לחזור לרקוד. באזורים הקרובים לגבולות הארץ גם המצב הביטחוני פוגע עם הזמן ברצף ההוראה ובמוטיבציה של התלמידות לרקוד. כמעט בכל המוסדות דווח על פגיעה בקבוצות גיל שלמות ועל קושי לחזור לרצף ההוראה רב-גילי, החיוני לביסוס ריקוד מקצועי והצטיינות.

ו. סדר יום עמוס: הצטיינות במחול דורשת מיקוד ומסירות, אולם רקדניות צעירות רוצות לעסוק גם בדברים אחרים בזמן ההכשרה. רבות מהמרוואיינות הצביעו על רצונן של תלמידות להיות מעורבות חברתית (בבית הספר ובתנועה), להצליח בלימודים ולשרת שירות משמעותי בצה"ל. היו שציינו גורמים חברתיים נוספים, כגון עלייה בהיצע החוגים והאירועים ועלייה בתופעה של חרדת החמצה (FOMO) שמקשה על תלמידות להתמקד רק במחול.

ז. השפעות תרבותיות: ההתמדה במחול דורשת כאמור השקעה רבה במשך שנים, וזו באה על חשבון דברים אחרים. מגמות חברתיות מסוימות מקשות על התלמידות להתמקד במחול ולהשקיע בכך שנים של עבודה קשה. נשמעה, למשל, הטענה שהפריפריה אינה סביבה המתאימה להתמקדות במחול, בשל חוסר הבנה ואף התנגדות מצד חלק מהמשפחות. כמו כן התרבות לעיתים מקדשת הישגים מהירים על פני עבודה קשה; מקדשת חומרנות על פני אומנות; ואף מעדיפה פעילות חברתית מקובלת כמו תנועת נוער מהתמקדות בקריירה של מחול.

ח. דילמת הגיל: במוסדות רבים מלמדים מחול מגיל צעיר ומנסים למשוך כמה שיותר

תלמידות. עם זאת הובע בראיונות חשש מפני השקעה רבה מדי בגיל צעיר מדי, שעלולה לגרום לשחיקה מוקדמת ולנשירה של תלמידות. בהקשר זה הוזכר מאמץ פיזי מוגבר, שעלול לגרום לפציעות; תפיסת גוף מעוותת, שעלולה להביא לאכילה לא מאוזנת; בדידות חברתית בקרב תלמידות שהוקפצו לשכבה שמעליהן; איבוד החשק לרקוד בקרב תלמידות שרקדו בקצב מוגבר במהלך הילדות ומגלות בגיל הנעורים את החיים החברתיים או חוות קשיים בלימודים; וכן חוסר יכולת של תלמידות צעירות להתמודד עם כישלונות, שהם מנת חלקם של כל מי שמתחרים בסטנדרט גבוה. הפתרון לכך הוא קידום התלמידות בהדרגתיות והפחתת הלחץ להצטיינות.

ט. קבוצות בתת-ייצוג: תחום הדעת מחול ממוגדר, ולמרות ניסיונות של בתי ספר רבים למחול לפנות לתלמידים ולעודד אותם לרקוד, רק בנים ספורים נענים לפניות אלה (בחמ"ד ובחינוך הערבי מספר הבנים הפונים נמוך אף יותר). לצד קבוצה זו יש גם שתי אוכלוסיות של תלמידות שאינן יכולות להופיע מול קהל מעורב מטעמי דת: מרבית תלמידות חמ"ד וחלק מהתלמידות הערביות. חלק מהמוסדות להוראת מחול משתדלים להתחשב בתלמידות חמ"ד (למשל לא לערוך חזרות או מופעים בשבת, לאפשר לבוש צנוע בזמן שיעורים), אבל אינם מעוניינים להימנע לחלוטין מהופעות בפני קהל מעורב.

מצד האוכלוסייה הדתית ניכרת מידה של היסוס באשר לשילוב תלמידות במחול, בשל החשש ששילוב זה יפגע בערכי הדת ובחינוך. חלק מהמשפחות מתנגדות לכך התנגדות נחרצת. עבור תלמידות דוברות ערבית קיימים גם מחסום השפה ומחסום תרבותי. זאת ועוד, האפשרות של תלמידות דוברות ערבית למצוא מסגרת מחול בחברה הערבית מצומצמת מאוד.⁶

י. דימוי גוף: מרואיינות רבות ציינו שעל פי רוב מבנה הגוף של התלמידות בארץ אינו מתאים למודל הגוף הקלאסי למחול. בשל כך, ובשל עיוותים בתפיסות גוף שמהם סובלות נערות רבות מסיבות חברתיות, נדרשות המורות למחול לבחון כל העת את תזונתן של התלמידות, ולוודא שהיא מאוזנת ושתפיסת הגוף העצמית שלהן אינן גורמת להן מצוקה ואין הן מסתירות פציעה. לצורך זה מורות למחול מעניקות לתלמידות כלים מניעתיים הנוגעים לבריאותן הפיזית והנפשית ולתחושת החוסן, ומלמדות אותן לעבוד נכון עם גופן ולהיות שלמות עם המראה שלהן.

⁶ בדוח זה נבחנו בעיקר מוסדות ללימוד מחול לתלמידות מהחינוך הממלכתי. יש גם כמה אולפני מחול ייעודיים להוראת מחול ובתי ספר פרטיים למחול לתלמידות החמ"ד, וכן 14 מגמות מחול בחמ"ד (לעומת כ-80 במוסדות החינוך הממלכתי). בחינוך הערבי קיימת רק מגמת מחול אחת, הפועלת בסטודיו פרטי. האתגר שמוצג בדוח זה נוגע לייצוג במוסדות למחול של החינוך הכללי ברשויות המקומיות שבהן אוכלוסייה מעורבת. בראיונות נשמעה גם הטענה שמסגרות המחול בחמ"ד מתחזקות בעשור האחרון, אך עדיין לא הגיעו לרמה של מסגרות המחול בחינוך הממלכתי.

חלק שני: פירוט הנתונים של כל אחד מהמוסדות והצגת יחסם של המוסדות למצוינות במחול

בחלק זה מוצגים 15 המוסדות שבחירה המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך.⁷ לשם הנוחות הם מוצגים לפי פריסה גאוגרפית מצפון לדרום. בנוגע לכל מוסד מוצגים הנתונים האלה:

- תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום בו.
- פרטים על מספר הלומדות במוסד לפי שכבות גיל ומגדר.
- הגיל שבו מזהים במוסד תלמידות מצטיינות.
- תיאור טיבה של החלוקה או המיון לפי יכולות.
- הגדרת ההצלחה במוסד ושיעור ההצלחה לפי אותה הגדרה.

1. מתנ"ס קהילתי מטה אשר, עברון

האולפן למחול מטה אשר (געתון) שוכן בקיבוץ געתון לצד להקת המחול הקיבוצית והסדנה להכשרת רקדנים. הלימודים באולפן מתחילים בכיתה ד' ונמשכים עד כיתה י"ב.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום: הלימודים במוסד נחלקים למחול קלאסי (בלט בשיטת וגנובה) ומחול מודרני. במוסד גם כיתת הצטיינות שמיועדת לכיתות ט'-י"ב. תלמידות שנבחרות באודישן לכיתת ההצטיינות, מגיעות ליום נוסף בשבוע (נוסף על שלושה שיעורים שבועיים). ביום זה הן לומדות שיעור בלט קלאסי (שיטת וגנובה), מחול מודרני ואת רפרטואר להקת המחול הקיבוצית. ב-2023 הוסף שיעור פוינט לכמה תלמידות שמתאימות בנתונין ללימודי בלט קלאסי.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 200 תלמידות מגן עד י"ב, מתוכן 140 מכיתה ד' עד י"ב. כ-25 תלמידות בכיתות י'-י"ב לומדות במגמה למחול ו-35 תלמידות, שמחציתן מהאולפן עצמו ומחציתן מאולפנים אחרים, לומדות בשכבות ט'-י"ב בכיתת ההצטיינות. אין בנים ואין תלמידות דתיות או ערביות.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: בדרך כלל תלמידות באזור מטה אשר, ובצפון כלל, מתחילות להשקיע במחול רק בכיתה ח'-ט', ורק אז אפשר לאתר את הטובות שבהן. עם זאת תלמידות בעלות פוטנציאל רב במיוחד מאותרות בגיל צעיר יותר.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: כאשר תלמידה מוכשרת מאותרת בגיל צעיר, מאפשרים לה לרקוד עם המחזור שמעליה. רוב התלמידות המצטיינות מאותרות במבחן איתור לכיתת הצטיינות בסוף כיתה ח' או ט'.

שיעור התמדה: רוב התלמידות שמתקבלות לכיתת המצטיינות מסיימות אותה.

הגדרת הצלחה: מעבר של תלמידה בכיתה י' לבית ספר במרכז הארץ (כמו תלמה ילין או האקדמיה למחול), הגשה לרסיטל בסוף י"ב, הגשת מועמדות לקבלת מעמד של רקדן מצטיין והגשה לתחרויות כמו American academy וקורן שרת.

שיעור הצלחה: כל התלמידות ניגשות לרסיטל. תלמידה אחת או שתיים במחזור זוכה במעמד של רקדנית מצטיינת. פעם בכמה שנים מתגלה תלמידה שהיא עילוי. תלמידות אלה מקבלות מעמד של רקדנית מצטיינת בהצטיינות יתרה ומתקבלות ישירות ללהקה בארץ או בעולם.

2. סטודיו המרכז למחול רבאעה מורקוס, כפר יאסיף

הסטודיו נפתח ב-2007 עבור תלמידות ותלמידים מהמגזר הערבי ברחבי הגליל המערבי מהגיל הרך ועד כיתה י"ב. בסטודיו פועלת גם מגמה למחול.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

- הגיל הרך וכיתות נמוכות: שיעור בשבוע.
- **כיתות ג'-ה':** לפחות שני שיעורי בלט קלאסי ושני שיעורי מחול מודרני בשבוע.
- **כיתות ז'-ט' - טרום-מגמה:** שיעור כוראוגרפיה ושיעור רפרטואר בדגש קלאסי (נוסף על השיעור הכפול במחול קלאסי והשיעור הכפול במחול מודרני).
- **כיתות י'-י"ב - מגמת מחול:** במגמת המחול נלמדים כלל השיעורים שתוארו, וכן שיעורים באנטומיה ובתולדות המחול. במשך השנה נערכות גם סדנאות העשרה, בדגש על שיעורי אומן של רקדנים ולהקות אורחות.

הבלט הקלאסי נלמד בשיטת וגנובה. המחול המודרני נלמד במגוון שיטות.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 200 תלמידות (ותלמיד אחד) בכלל מרכז המחול. עשר תלמידות למדו במגמת המחול בשנת תשפ"ג.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: אפשר לזהות הצטיינות כבר בכיתה ה'. מדובר בשילוב של מוטיבציה פנימית גבוהה, יכולות פיזיות וכישורים כמו יצירתיות, מוזיקליות ואינטליגנציה. בכיתה ז' אפשר להבחין אם התלמידה עצמה בחרה במסלול מקצועי או שהוריה בחרו בו עבורה, על פי המוטיבציה שלה ומידת התקדמותה. כמו כן עצם הבחירה בתלמידה מאותת לה ולמשפחתה על הצטיינות ומחזקת את המסוגלות העצמית שלה. לכן היא בעלת חשיבות רבה לקידום ההצטיינות.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: לא נערכת חלוקה לפי יכולות בכיתות ז'-ט', אבל תלמידות מצטיינות זוכות לאפשרויות רבות יותר: מאפשרים להן להשתתף בשיעור שבועי עם תלמידות בוגרות יותר ונותנים להן תפקידים מרכזיים או מורכבים יותר במופעים. שיטות אלה מיושמות בהמשך גם במגמת המחול. מכיתה י', עם הכניסה למגמת המחול, ניכרת ביתר שאת ההבחנה בין תלמידות מוכשרות לתלמידות מצטיינות (בין היתר בזכות קיומן של סדנאות העשרה שבהן נבחנת מהירות התפיסה של כל תלמידה). כל תלמידות המגמה נחשבות למצטיינות, אבל התלמידות המצטיינות ביותר מקבלות תפקידים ראשיים במופעים והדרכה אישית.

שיעור התמדה: רוב התלמידות שמתמידות אחרי כיתה ז', נשארות עד לסיום י"ב.

הגדרת הצלחה: ההצלחה היא בראש ובראשונה התחושה הסובייקטיבית של התלמידה, שנהנית מביצועיה וחשה שהיא מצליחה להעביר כוונה אומנותית בריקוד. עם זאת יש אמות

מידה חיצונית להצלחה, כמו סיום המגמה בציון טוב, הופעה בערב עבודות מצטיינות, קבלת פרס או מלגה והתקבלות ללהקה. עוד אינדיקציה להצלחה היא מציאת דרך להתמיד בריקוד, גם לאחר תום הלימודים.

3. מרכז קהילתי משגב

מרכז קהילתי משגב מוביל את תחומי הפנאי עבור תושבי המועצה האזורית משגב שבלב הגליל. במרכז שוכן גם בית הספר למחול.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

מסגרות המחול לחטיבה המחול הראשונה (הצעירה) הן:

- **הכנה למחול לכיתות א' ולילדות הגן:** מודעות ראשונית לגוף וליכולות הביטוי שלו בתנועה; קצב, מוזיקה ומשחקי מחול.
- **מחול מודרני לכיתות ב' ומעלה:** שכלול יכולות הגוף על יסוד טכניקת המחול המודרני, הכוללת תרגילים על הקרקע, בעמידה ובמרחב וטכניקת ריקוד לפיתוח יצירתיות; כוח וגמישות, מודעות גופנית ומודעות לחלל וכן פיתוח יצירתיות ויכולת הבעה אישית באמצעות תנועה.
- **מחול יצירתי לכיתות ב' ומעלה:** ביטוי בתנועה ואלתור בהשראת נושאים שונים, עבודה פרטנית, בזוגות ובקבוצות ולימוד ראשוני של כוראוגרפיה.
- **בלט קלאסי (שיטת וגנובה) לכיתות ג' ומעלה:** טכניקה של הבלט הקלאסי ופוזיציות היסוד כבסיס לכל טכניקות המחול. המטרה שהתלמידות יגיעו לדיוק בעבודה ולמשמעת עצמית גבוהה, וירכשו בסיס יציב לשאר הטכניקות.
- בחטיבת המחול השנייה - בתיכון - לומדים פרט לבלט ולמחול מודרני גם את הנושאים האלה:
- **כוראוגרפיה לכיתות ט'-י"ב במסלול מגמת מחול:** בניית ריקודים כדרך לביטוי אישי בתנועה. שיעור בשבוע שבו מפתחים רעיון ראשוני לכדי יצירה שלמה.
- **רפרטואר לכיתות י'-י"ב במסלול מגמת מחול:** לימוד רפרטואר של יוצרים מהארץ והעולם, להעשרת השפה התנועתית והטכניקה. פרויקט קבוצתי.
- **שיעורי תאוריה לכיתות י'-י"ב:** תולדות המחול, תולדות המוזיקה ואנטומיה.

תלמידות המגמה רוקדות שלושה שיעורי מחול קלאסי בשבוע (שיטת וגנובה), שני שיעורי מחול מודרני בשיטת גרהם (ובהשפעה של המורה רחל שפירא). בכיתה י"ב נערכים שלושה שיעורי מחול מודרני. כמו כן הן לומדות שעה שבועית בכוראוגרפיה ושעה וחצי שבועית בתאוריה. במהלך שנת הפעילות התלמידות מתנסות בהופעה על במה (למשל בערב מגמה בבית הספר ובאירוע לסיכום השנה במרכז הקהילתי). נוסף על כך יש במשגב להקות מחול לשכבות גיל שונות.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: במוסד 200 תלמידות. בכיתות ז'-י"ב 90 תלמידות (לעומת 220 לפני משבר הקורונה). במגמה יש סך הכול, בכל שכבות הגיל, 22 תלמידות ותלמידים ספורים. אין תלמידות ערביות ואין תלמידות דתיות אחרי כיתה ו'.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: מי שמגיעה עם יכולות, מוטיבציה והבנה מעמיקה של מחול, רואים בה מצטיינת ללא קשר לגילה. מרבית התלמידות מתחילות ללמוד לכל המאוחר בכיתה ד', ובכיתה ז' כבר מוכרות למורות. תלמידות בולטות מופנות בכיתות ח' וט' למגמת מחול ולכיתת המצטיינות בגעתון.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: תלמידות בעלות כישרון רב מכוונות למסלול הצטיינות סטנדרטי, שכולל הקפצת כיתה בכיתה ז' (לחלק מהשיעורים של כיתות ח', או לכולם), ושיעורי תגבור וכניסה למגמת מחול בכיתה י', לאחר שיחת תיאום ציפיות עם הבנות ועם הוריהן. אין צורך בריאיון או באודישן כיוון שהמורות מכירות היטב את התלמידות ואת יכולותיהן. התלמידות המצטיינות בכיתות ח'-י"ב רוקדות, לצד לימודיהן במגמה, גם בגעתון (מועצה אזורית מטה אשר); או בחיפה בבית הספר למחול של מיכל חסון (ההסעות לשתי המסגרות מסובסדות); ובכיתה י"ב ניגשות לרסיטל ולעיתים למבחנים לקבלת מעמד של רקדן מצטיין.

שיעור התמדה: בכל מחזור פורשת מהמגמה תלמידה אחת במומצע. השאר מתמידות.

הגדרת הצלחה: בית הספר למחול משגב שואף לפתח בני אדם חופשיים, פתוחים ויצירתיים, שמתוך המגע עם אומנות המחול ייטיבו עם העולם וירכשו כלים משמעותיים לחייהם הבוגרים. המצוינות יכולה להתבטא בבוגרות שהן רקדניות בלהקות, מורות למחול או חיילות שמשרתות שירות משמעותי בצבא.

שיעור הצלחה: כל תלמידות המגמה למחול מוגשות בציון 90 ומעלה.

4. בית האומנויות והחינוך עמק יזרעאל, מועצה מקומית עמק יזרעאל

בית האומנויות במועצה האזורית עמק יזרעאל פועל יותר מ-30 שנה. אחת המחלקות בו היא מרכז המחול. מרכז המחול הוא גוף המחנך למחול מקצועי ופתוח לכל מי שמעוניינת לרקוד.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

- **כיתות ג'-ו':** הלימודים מתקיימים במרכז לאומנויות שסמוך לקיבוץ מזרע ובשתי שלוחות של המוסד ביישובים שמשית ובית אלה. ההוראה כוללת רכיבים בסיסיים של מחול מודרני וקלאסי, פיתוח היצירתיות ועבודה על ריקודים מקוריים. הסגנונות הנלמדים הם טרום-בלט קלאסי, מחול מודרני והיפ-הופ. במרכז לאומנויות ובבית אלה ההוראה מכוונת לריקוד מקצועי. משתדלים מאוד להחדיר בתלמידות את תפיסת העולם של המחול - התמדה, הקפדה על כללים וכוונה - כדי להקל עליהן את הכניסה לתחום המחול.

- **כיתות ז'-ט':** לימודי הכנה למגמה למחול: הלימודים מתקיימים במרכז לאומנויות בלבד. לפני תחילת הלימודים מוסבר לתלמידות שהמסלול נעשה תובעני יותר ושמצופה מהן למחויבות גוברת. התלמידות שבוחרות להמשיך בלימודים רוכשות ידע רב במחול בכל הסגנונות ומפתחות מיומנויות של התמודדות עם אתגרים קוגניטיביים, אישיים וחברתיים. ההוראה מתוכננת לפי שעות הלימודים של שלושת בתי הספר העל-יסודיים באזור. התלמידים מגיעים למרכז ברגל מבית הספר השכן, ובהסעות משני בתי הספר האחרים. בכיתות ז' וח' התלמידות רוקדות שישה שיעורים של שעה וחצי בשבוע אחרי

יום הלימודים שלוש פעמים בשבוע; ובכיתה ט' - שבעה שיעורים בשבוע. הלימודים כוללים שיעור שבועי של חשיפה לעולם המחול והתנועה. הכישורים המרכזיים שמפתחים בשלב זה הם קואורדינציה, שיווי משקל, האזנה למוזיקה וחיבורה אל הגוף ואל התנועה; פיתוח הזיכרון התנועתי והשמיעתי, חיזוק הביטחון העצמי, חיזוק הגוף והיציבה הנכונה. כמו כן נעשית עבודה להקניית כלים בסיסיים של הבלט הקלאסי ותנועה עם אביזרים. בכיתה ט' התלמידות מתחילות ללמוד רפרטואר. שיטות ההוראה הן אותן שיטות שמשמשות במגמת המחול, אולם מינון השיעורים נמוך יותר. כמו כן התלמידות נחשפות לתלמידות הבוגרות יותר - תלמידות המגמה למחול - ונעזרות בהן. שיטה זו מסייעת להן להיכנס לעולם הריקוד המקצועי.

- **כיתות י'-י"ב:** מגמת המחול: במגמה המחול התלמידות לומדות שיעורים מעשיים: בלט קלאסי (שיטת וגנובה, בלי פוינט, טכניקה ורפרטואר, ארבע שעות שבועיות); כוראוגרפיה (שעה שבועית אחר הצוהריים); מחול מודרני (בשיטת גרהם, טכניקה ורפרטואר, ארבע שעות שבועיות); ושיעורים עיוניים (שעה שבועית - אנטומיה בכיתה י', תולדות המוזיקה בכיתה י"א ותולדות המחול בכיתה י"ב). מטרת השיעורים להעמיק את הידע ואת המיומנויות של התלמידים באומנות המחול, בדגש על חיזוק ועל שיפור הטכניקה. לצד שיעורי המגמה נערכים כנסים, סדנאות וימי מגמה. תוכנית הלימודים מיועדת להפגיש את התלמידים עם העושר התרבותי שבעולם המחול. פעם בשנה נערך לילה לבן עם קבוצת הכדורסל לנוער של המועצה. התלמידות רוקדות עשרה שיעורים בשבוע. הן מתחילות לרקוד בשעה מאוחרת יותר מתלמידות כיתות ז'-ט' ומסיימות בשעות הערב. בכיתה י"ב התלמידות מתאמנות גם בסופי השבוע.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 400 תלמידות בכיתות א'-י"ב במרכז האומנויות ובשתי שלוחותיו. מתוכן 56 תלמידות במגמת המחול בכיתות י'-י"ב. במרכז לומדים מעט מאוד בנים ומעט מאוד תלמידות ערביות (ואלה שלומדות רוקדות רק עד כיתה ט' ואינן ממשיכות למגמת המחול, כיוון שלוחות הזמנים של מוסדות הלימוד שלהן אינם מתואמים עם לוחות הזמנים של בית הספר הגדול באזור, שלפיו נקבעות הסעות למוסד). אין תלמידות חמ"ד במוסד.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: מתחילים להבחין בהצטיינות בכיתות ז'-ט'. הזיהוי נעשה לפי היחס של התלמידה למקצוע, הבנתה, מחויבותה. המורה אינה נותנת סילבוס אחר לתלמידה המצטיינת, אבל מציעה לה, למשל, תנועות מורכבות יותר. בכיתה י"א כבר אפשר לראות מי ניחנת בניצוח של הצטיינות (יכולת התמדה והקרבה, יכולות פיזיות והבנה גופנית). בכיתה י"ב מגישים 2-3 תלמידות לרסיטל ולמעמד של רקדן מצטיין, ומצמידים להן מורה פרטית לשעתיים שבועיות (סך הכול 12 שעות שבועיות). כמו כן תמיד תלמידה אחת לפחות ניגשת לכיתות אומן.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: בסוף כיתה ט', לפני הכניסה למגמה, מנהלים שיחות אישיות עם התלמידות ועם הוריהן ומסבירים שכעת יש להתחייב אף יותר לריקוד. כמו כן בוחנים את חוות הדעת שנתן צוות בית האומנויות בכיתות ז'-ט': כיצד התלמידה למדה, עד כמה התמידה, עד כמה הייתה מחויבת, איך התמודדה עם כישלונות, מהן יכולותיה הפיזיות. כ-40% מהתלמידות מנופות (28 תלמידות בכיתות ט', 18 בכיתות י'). לפעמים נערך ניפוי מאוחר בהסכמה הדדית של התלמידה והצוות. אין קבלה מאוחרת (אחרי תחילת הלימודים במגמה).

שיעור התמדה: שיעור ההתמדה של התלמידות במגמת המחול גבוה מאוד (95%).

הגדרת הצלחה: עצם העמידה בדרישות הקפדניות של המחול מתוך נכונות להקרבה משמעו הצטיינות, משום שהוראת מחול אינה אלא הוראה לערכים ולאופי חזק. בית הספר למחול הוא בעל מוניטין מצוין, ותלמידותיו מקבלות חוות דעת טובות וציונים גבוהים בבחינות הבגרות, בבחינות הרסיטל ובבחינות לקבלת מעמד של רקדן מצטיין.

שיעור הצלחה: 90% מהתלמידות מסיימות את המגמה בציון 94 ומעלה. מכל מחזור מגיעות לפחות שתי תלמידות ללהקות, לסדנה להכשרת רקדנים ולמעמד של רקדן מצטיין. בד בבד בכל שכבה חמש תלמידות מתקבלות ליחידות המודיעין ושתיים מוזמנות למבדקי טיס - ראייה ליכולתן לתרום למדינה ולהצטיין במגוון תחומים.

5. מועצה אזורית מגידו - מרכז אומנויות

בית האומנויות משרת את המועצה האזורית מגידו וכולל אולפן למחול שהקימה בשנת 1989 יעל ברנר.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

באולפן מתקיימים שיעורי מחול אומנותי מגיל גן עד י"ב ושיעורי מחול מודרני ויצירה למבוגרים. באולפן גם פועלת להקת המחול של תמר לרנר. מכיתה ג' מערכת הלימודים מחייבת: מחול קלאסי לצד מחול מודרני לכל התלמידות (חמישה שיעורים בשבוע בכיתה ז', שישה בכיתה ח' ושמונה ואף תשעה בכיתה ט'). האולפן מכשיר את התלמידות במגוון סגנונות של המחול האומנותי: תנועה יצירתית, מבוא למחול, בלט קלאסי, מחול מודרני, מודרני ג'ז, כוראוגרפיה וסדנאות רפרטואר.

באולפן מתקיים מסלול מצוינות - מגמת מחול לבגרות בשיתוף בית הספר התיכון מגידו. המגמה החלה את פעילותה ב-1994 בגישה ייחודית: כל מקצועות הלימוד העיוניים והמעשיים נלמדים אחר הצהריים, במסגרת שעות הלימוד באולפן למחול. מטרת המגמה:

- העמקה והטמעה של סגנונות המחול האומנותי ברמה מקצועית גבוהה בקרב תלמידי המגמה.
- רכישת ידע בתחומי המחול העיוניים: תולדות המחול, אנטומיה ומוזיקה.
- התמקצעות ורכישת כלים להופעה על במה.
- כנה והקניית בסיס לריקוד מקצועי.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 220 תלמידות בסך הכול. בגנים ובכיתות א'-ז' הקבוצות גדולות יחסית, בכיתות ח'-ט' הקבוצות קטנות יותר, ובמגמת המחול (כיתות י'-י"ב) רוקדות 35 תלמידות.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: כשהמורות מזהות תלמידה מצטיינת בגיל צעיר, הן מציעות לה לקפוץ כיתה או להשתתף גם בשיעורים של כיתות אחרות כדי להעשיר את הידע שלה. ההיבט החברתי חשוב לתלמידות מאוד, ולכן בדרך כלל הן לא בוחרות לקפוץ כיתה (רק ארבע בנות בחרו בכך במשך 30 שנה). בדרך כלל איתור המצטיינות מתחיל בכיתה ז', כאשר המורות כבר מכירות את התלמידות ואת יכולותיהן. בכיתה ח' המורות מעודדות את הטובות שבהן לכוון את עצמן למגמת מחול. את המצטיינות במיוחד מעודדים לנסוע ללהקת בת-שבע לשיעורי תגבור.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: אין מבחני כניסה ומיון למגמה. תלמידות שמרגישות שהעול המוטל עליהן רב מדי נושרות. התנאים לקבלה למגמה, שהיא תוכנית המצוינות, הם משמעת והתמדה.

שיעור התמדה: 90% מהתלמידות במגמה מתמידות.

הגדרת הצלחה: הכניסה למגמה וההתמדה בה מבטאת הצטיינות. הציונים במגמה גבוהים (94 ומעלה), והתלמידות מוגשות לרסיטל, ובמקרים מיוחדים משתלבות בלהקות. הגדרה אחרת של הצטיינות היא התקדמות של התלמידה ביחס לעצמה מבחינה פיזית, מנטלית ואישיותית והשגת הישגים ביחס לנקודת המוצא. הצלחה נמדדת גם בכך שערכי המחול מועברים לתלמידות, והן רוקדות בבגרותן וגם בנותיהן רוקדות.

שיעור הצלחה: כל התלמידות מוגשות בציונים גבוהים ומקבלות ציון חיצוני גבוה. תלמידות מעטות ניגשות לרסיטל.

6. מתנ"ס עמק המעיינות

מתנ"ס עמק המעיינות הוא מנוע חברתי למימוש חזונה של המועצה האזורית עמק המעיינות. במתנ"ס שוכן המרכז למחול - אולפן שהוקם ב-1965. מגיעות אליו תלמידות מבית שאן, מעמק המעיינות ומהבקעה. מוענקים בו חינוך אומנותי איכותי והזדמנות לביטוי יצירתי ולפיתוח כישורים בתחום המחול מגיל הגן. תפקידיו של מרכז המחול כוללים חשיפת התלמידות לעולם המחול ולייחודיותו בהיבט החינוכי והמקצועי; הפעלת תוכנית של שיעורי מחול קבוצתיים במגוון סגנונות; הפעלת מגמת בגרות במחול.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

- **גן טרום-חובה עד כיתה ג':** התלמידות מגיעות לשיעור אחד של 45 דקות (ובהמשך של 60 דקות). הן לומדות בדרך של משחקי מחול יצירתי וטכניקה בסיסית. אפשר להבחין בתלמידות שהן מפותחות יותר תנועתית ומוזיקלית כבר בגיל הגן, אבל לא תמיד יתרון זה נשמר לאורך זמן. תפקיד מרכז המחול איננו למיין בגיל גן לפי כישורים, אלא להעצים את כלל התלמידות ולהשריש אהבה למחול.
- **כיתות ג'-ה':** שיעור קלאסי אחד בשבוע (60 דקות). עד הקורונה למדו קבוצות גדולות בגילים אלו שני שיעורים, אך הקורונה שיבשה את הלימודים. ב-2023 הצליחו לשקם את קבוצת הגיל הזו ו-25 בנות רוקדות בה. תלמידות בכיתות ד'-ה' רוקדות באותו היום גם ג'ז. השיעורים ניתנים ברצף, והתלמידות שרוקדות ג'ז מחויבות להצטרף לשיעור המחול הקלאסי. בד בבד מתקיימים גם שיעור היפ-הופ ושיעור מחול מודרני בקבוצה קטנה.
- **כיתות ו'-ח':** קבוצת גיל זו נבנתה ב-2023 מחדש כי הקורונה גדעה את כל הפעילות של הצעירים (המורות לא פגשו את תלמידי כיתות ג' עד ו' בזמן הקורונה). התלמידות רוקדות פעמיים בשבוע בלט קלאסי (שני שיעורים של שעה וחצי), שמונה מהן רוקדות גם מחול מודרני (שיעור של שעה וחצי). הן לומדות גם ג'ז, היפ-הופ וכוראוגרפיה (שעה כל אחד מהם). התלמידות שרוקדות היפ-הופ הן בקבוצה לעצמן. שאר התלמידות משתתפות בכל המקצועות הנוספים או ברובם, כיוון שמעודדים אותן להתכונן למגמת מחול וחושפים אותן לתלמידות המגמה ולשיעורים בה. המחול הקלאסי הוא הבסיס. חשוב להדגיש שאומנם מכוונים אותן למגמה, אבל לא מפעילים עליהן לחץ. המורות

מלמדות טכניקה בסיסית, משפרות את הכושר של התלמידות, עובדות על הטכניקה של כל אחת מהן ובד בבד על מחול קבוצתי. המורות גם מקנות לתלמידות הבנה של עולם המחול ושל כללי ההתנהגות בסטודיו. בגיל זה מתחיל להיווצר הווי חברתי בשכבה. כשתלמידה מגיעה שלוש פעמים בשבוע ל-3-4 שעות, נוצר גם קשר אישי עם התלמידות האחרות ועם המורות למחול.

- **כיתות ט'-י':** רוב קבוצת הגיל הזו לומדת במגמה למחול. המגמה דו-שנתית כי אין מספיק תלמידות בכל שכבה. שיעורי הריקוד במגמה מתקיימים שלושה ימים בשבוע. תאוריה לומדים ביום נוסף: בכיתה ט' שיעור בתולדות המחול (שעה וחצי) ובכיתה י' שיעור בתולדות המחול ואנטומיה (שעה וחצי). בשלושת הימים של שיעורי הריקוד לומדים בלט קלאסי (שעה וחצי כל שיעור, בשיטת וגנובה ובדגש טכני); פעמיים בשבוע לומדים מחול מודרני (שעה וחצי כל שיעור, בשיטת רליס ובדגש על עבודת רצפה וכוח) ושיעור כוראוגרפיה (שעה וחצי). כל אלו שיעורי חובה למי שבחרת במגמה. נוסף על שיעורים אלה יש להקה (עוד שעה וחצי בשבוע); מחול מזרחי (ריקודי בטן, שעה ורבע בשבוע) ופילטיס.

- **כיתות י"א-י"ב:** התלמידות לומדות את כל המערכת של כיתות ט'-י'. בשיעור תאוריה הן לומדות תולדות המחול ומוזיקה למחול, אבל בגלל העומס הלימודי והבגרויות אינן משתתפות בלהקה.

בשכבות הבוגרות מקבלות התלמידות גם סדנאות העשרה. המרכז למחול שותף בתוכנית "חיים בתנועה", והתלמידות מקבלות כ-12 שעות העשרה מכוראוגרפיות שמגיעות למרכז. כמו כן צוות המרכז לוקח את התלמידות להופעות ולסדנאות של להקות המחול ורטיגו ופרסקו.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: במרכז רוקדות 180 תלמידות (ושלושה תלמידים), רובן בקבוצת הגיל הנמוכה ביותר. בקבוצת הגיל ג'-ה' 25 תלמידות רוקדות בלט קלאסי, 30 רוקדות ג'ז ו-8 רוקדות מחול מודרני; בקבוצת הגיל ו'-ח' רוקדות 14 תלמידות; ובמגמה למחול 12 תלמידות.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: בדרך כלל המורות מבחינות בתלמידות מצטיינות בקבוצת הגילים ו'-ח'. המיון המרכזי הוא לקראת הכניסה למגמת המחול.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: הקבלה למגמה אינה מבוססת על מבחן, אלא על היכרות עם התלמידה מן השנים הקודמות, ועל ראיון קבלה שנערך עימה ועם הוריה. בריאיון מציגים לתלמידה את מידת ההשקעה הנדרשת ומנסים להעריך עד כמה תוכל להתמסר לריקוד, גם על חשבון פעילויות אחרות.

שיעור התמדה: רוב התלמידות מתמידות במגמת המחול. תלמידה אחת בממוצע פורשת בכל מחזור.

הגדרת הצלחה: עצם ההשתתפות במגמת מחול משמעה הצטיינות. כמו כן מעודדים את התלמידות ללמוד קורסי קיץ (למשל בגעתון).

שיעור הצלחה: רוב התלמידות מוגשות בציונים 93-100.

7. העמותה לפעילות קהילתית כוכב יאיר (לב המקום - מרכז קהילתי כוכב יאיר צור יגאל)

בית הספר למחול במתנ"ס לב המקום הוקם בשנת 1989. הוא חושף את תלמידותיו לעולם שלם של תנועה, מוזיקה ואומנות, מתוך ראיית המחול ככלי להעצמה ולהתפתחות אישית.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

פעילויות המחול במרכז מוצעות בכמה מסלולים:

- **מחול יצירתי לגיל הרך (טרום-בלט):** שיעורי מחול מגיל שלוש ובהתאם לבשלות התלמידה. בשיעורים אלה צועדים צעדי מחול קטנים המותאמים במיוחד לגיל הרך ולהתפתחות הדרגתית. בשיעורים מתמקדים בפיתוח יכולת תנועתית ומוזיקליות אגב דקלום, משחקי תנועה ושימוש באביזרים. הילדות צועדות את צעדיהן הראשונים בעולם המחול והתנועה, משפרות יציבה, שיווי משקל, התמצאות במרחב ויכולת גופנית, ורוכשות כישורים בסיסים במחול ובתנועה בכלל.
- **ילדים ונוער:** מגוון שיעורים במקצועות המחול המותאמים לרמה ולגיל. תוכנית הבסיס "מסלול משולב" מושתתת על מקצועות הבלט הקלאסי והמחול המודרני. המסלול מאפשר לתלמידה להתפתח בתוך קבוצת שייכות, אגב למידה מיטבית של טכניקה ויסודות המחול. מומלץ להירשם למסלול זה כבסיס וללמוד גם שיעורי ג'ז, ברייקדאנס והיפ-הופ.
- **מסלול מקצועי לתלמידות ו'-י"ב:** מסלול זה מיועד לתלמידות בעלות כישרון, מוטיבציה ויכולת התמדה שעברו מבחני התאמה ומעוניינות להעמיק בתחום המחול ברמה מקצועית ומחייבת. במסלול המקצועי למחול מתקיימת פעילות מגוונת ארבעה ימים בשבוע במקצועות השונים: בלט קלאסי (יש שתי מורות, כל אחת מלמדת בטכניקה אחרת), מחול מודרני וכוראוגרפיה. מוצעים שיעורים נוספים כמו ג'ז או היפ-הופ, שיעורי העשרה בתולדות המחול, רפרטואר להקות נבחרות (להקת המחול הקיבוצית, ענבל פינטו, ברק מרשל, פרסקו, קמע ועוד - בדרך כלל 15 מפגשים). תלמידות המסלול יוצאות לצפות במופעי מחול ומשתתפות בימי העשרה בבתי להקות מחול (במסגרת סיור דו-יומי לסדנת אומן והופעה). התלמידות יכולות לגשת בכיתה י"א לבגרות אקסטרנית כחלק מעבודת חקר ברמה של 5 יחידות לימוד. בית הספר אחראי להכין הכנה אקדמית את התלמידות שניגשות לבגרות במחול, ומלווה אותן בשלבי היצירה במסגרת שיעורי כוראוגרפיה. בגילים הצעירים הדגש הוא על טכניקה. ככל שהתלמידות מתבגרות הן מצליחות יותר ויותר ליצור קטעי מחול בעצמן, לבצעם ולהוביל הליך קבוצתי שבו כל אחת מהן מנהלת ומעלה מופע.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: סך הכול כ-200 תלמידות (תלמידים אחדים בלבד). 38 תלמידות בסדנה למחול (רק מעטות דתיות).

עיתוי זיהוי הצטיינות: בחינוך לאומנויות הערך החשוב הוא חופש יצירתי. מצוינות נתפסת כיכולת לבטא את היצירתיות בהפקת מחול מקצועית, ומתגלה בדרך כלל בכיתות ה'-ז'.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: המיונים למסלול המקצועי במחול, המיועד לכיתות ח'-י"ב, נערכים בכיתות ה'-ז'. הם כוללים שיחות אישיות וקבוצתיות, וכן שיעור טכני ושיעור חופשי כדי לבחון אם התלמידות מרגישות בנוח עם גופן ולעיתים התלמידות עצמן מבינות

שהמסלול אינו מתאים להן בשלב המיונים. כל מי שמעוניינת יכולה בפועל להתקבל והמיונים נועדו בעיקר ליצור תחושה של מחויבות והבנה של דרישות המסלול. במסלול שלוש קבוצות: טרום-סדנה, סדנה צעירה וסדנה בוגרת. כל קבוצה היא רב-גילית ומחולקת לפי רמות בהתאם ליכולות המקצועיות. המעבר בין השלבים אינו כולל מבחן. כדי שלא לעורר תחרותיות, כל הקבוצה עוברת יחד שלב גם אם יש בין התלמידות פער של שנתיים.

שיעור התמדה: תלמידה אחת בממוצע פורשת בכל מחזור.

הגדרת הצלחה: היכולת של התלמידות לבטא את עצמן באופן שהן שלמות איתן. בפועל הצלחה נמדדת בהגשה לבגרות אקסטרנית במחול שיש בה רכיב מעשי (40%) ורכיב עיוני (60%); ובעיקרון גם בהכנה למבחן לקבלת מעמד רקדן מצטיין, אף שבדרך כלל התלמידות אינן מבקשות לגשת למבחן זה.

שיעור הצלחה: ב-2023 למדו שמונה תלמידות במסלול המקצועי - ארבע מהן עשו בגרות אקסטרנית וארבע פרשו.

8. בית הספר מחול שלם, איתמר

מוסד פרטי שפועל ביישוב איתמר. המוסד כמעט שאינו נתמך (הרשות המקומית מסבסדת סבסוד חלקי רק את הופעות הסיום). המוסד הוקם לפני שבע שנים ומשרת תלמידות מהיישוב ומיישובים סמוכים. המוסד דתי ופתוח לתלמידות בלבד. רוב התלמידות לומדות בבית הספר למחול עד כיתה ח', משום שלאחר מכן הן עוברות ללמוד באולפנות מרוחקות. תלמידות ספורות ממשיכות ללמוד בו (תלמידות במסגרות של חינוך ביתי ותלמידות שמשתתפות בתוכנית של עמותת מניפה).

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

בבית הספר לומדים בלט קלאסי (בשיטת R.A.D.) ומחול מודרני (בשיטות גרהם וריליס).

- **גן עד כיתה ב':** משחקי מחול לגיל צעיר. פעם בשבוע.
- **כיתה ג':** שני שיעורים בשבוע, 45 דקות כל אחד, שמוקדשים לבלט קלאסי ולמחול מודרני.
- **כיתה ד':** שני שיעורים בשבוע, שעה כל אחד, שמוקדשים לבלט קלאסי ולמחול מודרני.
- **כיתות ה'-ו':** ארבעה שיעורים בשבוע (במתכונת של שני שיעורים כפולים באורך שעתיים וחצי האחד). מחצית השיעורים מוקדשים לבלט קלאסי, והמחצית השנייה - למחול מודרני ולאיימפרוביזציה.
- **כיתות ז'-ח':** ארבעה שיעורים כפולים בשבוע: שלוש שעות של בלט קלאסי, שעה וחצי של מחול מודרני ושעה וחצי של אימפרוביזציה. נוסף על כך שיעור של שעה וחצי לחיזוק טכניקה קלאסית למצטיינות ועבודה על רפרטואר מודרני.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 60 תלמידות בנות 5-14. 11 תלמידות בשכבת ז'-ח', מתוכן ארבע בקבוצת המצטיינות (שלוש מהן מצטיינות ואחת אף מוגדרת ברוכת כישרון).⁸

8 להרחבה על המונח "ברוכות כישרון" - המקביל למונח "מחוננות", שאינו קיים בתחום המחול - ראו [דוח מת"ת: איתור ברוכי כישרון במחול](#) (ליטמנוביץ, 2019).

עיתוי של זיהוי הצטיינות: אפשר לזהות תלמידות מצטיינות מכיתה ה' על פי שלושה מאפיינים: (1) בגרות ומוכנות להתמסר למחול ולהשקיע בו; (2) אינטליגנציה; (3) כישורים גבוהים (למשל קואורדינציה, יכולת הבעה) ויכולות פיזיות וטכניות.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: לרוב משתתפות בשיעור למצטיינות רק תלמידות בכיתות ז' או ח'. אפשר לזהות את המצטיינות בגיל צעיר יותר, אם כי נדרש זמן לתלמידות לפתח בגרות וכושר מתאים ומוכנות להתמסר למחול. בכיתות נמוכות יותר התלמידות המצטיינות לומדות עם שאר בנות שכבתן, אך המורות מעודדות אותן לבצע תרגילים ברמה גבוהה יותר ולהתאמן גם מחוץ לשעות הלימוד.

שיעור התמדה: כשני שלישים מהתלמידות שמתחילות את הלימודים בבית הספר גם מסיימות אותם. התחלופה רבה, בעיקר בגיל הצעיר (מגן עד כיתה ב').

הגדרת הצלחה: מעבר למגמת מחול באחת האולפנות שמלמדות מחול, הצלחה של כל תלמידה ביחס לעצמה והפנמת הערכים שעליהם מושתת המחול. הצלחה היא גם "ללמד את התלמידות להכיר את גופן, לאהוב אותו, להכיר בתנועה אל תוך הנפש ומהנפש, תוך חיבור טבעי עם הקב"ה, עם שמירת המצוות ועם חיבורים אחרים לעם ישראל". העמדה העקרונית של בית הספר היא להוביל את התלמידות למקצועיות ולהצטיינות, אך לא לתחרותיות.

שיעור הצלחה: כל התלמידות שמסיימות את כיתת המצטיינות ממשיכות ללמוד במגמת מחול, על פי רוב באולפנה שמציעה מגמה זו.

9. הקונסרבטוריון למוסיקה ולמחול כפר סבא

הקונסרבטוריון למוסיקה ולמחול, מיסודם של קרן המוסיקה כפר סבא והקונסרבטוריון העירוני, מאגד תחתיו את כל הפעילות העירונית בתחומי המוזיקה והמחול לילדים מגיל גן חובה ועד לסיום הלימודים בבית הספר התיכון.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

בקונסרבטוריון מלמדים מחול בכמה מסלולים:

- **בלט קלאסי** (שיטת R.A.D. בשיתוף פעולה מתמיד עם האקדמיה המלכותית): הבלט הקלאסי הוא הבסיס לכל סגנון ריקוד. השיעורים נבנים בהדרגה: במהלך השנה מתווספים רכיבים חדשים לצד העמקה ושכלול של הידע הקיים. ההתמקדות בשיעורים היא ביציבה נכונה, בשיווי משקל, בקואורדינציה, בהבעה, במוזיקליות, בתנועה במרחב ובהופעה נאותה.
- **ג'ז מודרני** (גרהם, לימון, לירי): שיעורי המחול המודרני מבוססים על טכניקת הבלט הקלאסי בשילוב מוזיקה מודרנית. נלמדת בהם הטכניקה של המחול המודרני ושל סגנון הג'ז שהתפתח בניו יורק. ההתמקדות היא בגמישות, בחוזק, בהבעה, במוזיקליות ובעבודה קבוצתית.
- **מחול יצירתי בשילוב יסודות הטכניקה:** הקניית יסודות הבלט הקלאסי בליווי מוזיקה קלאסית. הלמידה מבוססת על משחקי תנועה ועל היכרות עם סוגי המחול. ההתמקדות היא ביציבה נכונה, במודעות גופנית ומרחבית, בפיתוח חוש קצב, בזיכרון תנועתית ובעיצוב הגוף וחיזוקו.

- **היפ-הופ:** ריקוד על פי קצב המוזיקה. דגש על פירוק תנועת הגוף, על מהירות, על קואורדינציה, על מורכבות תנועתית, על סיבולת לב ריאה ועל פיתוח הסגנון האישי.
- **אקרו-ברייקדאנס:** סגנון זה מבוסס על אקרובטיקה, גמישות, כוח, מוזיקליות וקואורדינציה.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 450 תלמידות בקונסרבטוריון ובשתי שלוחותיו (שפועלות בשתי שכונות בעיר). 200 בקונסרבטוריון בלבד. תלמידות דתיות ספורות.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: הבנות מוגשות למבחני הערכה של R.A.D. החל מכיתות ד'-ה'. את המבחנים מעבירה בוחנת מאנגליה. מכיתה ו' מוגשות התלמידות למבחנים שיש בהן ציון. פעם בשנה נערך יום מלגות שבו מורות למחול מכל הארץ בוחנות את התלמידות בהתנדבות. התלמידות שמצטיינות ביום זה מוזמנות לקורסי קיץ בארץ ובאנגליה. ההזמנה כוללת מלגת לימוד ומחיה. במסלול לפלמנקו בוחנת את התלמידות פעם בשנה מורה מספרד, ומציעה מלגות לימוד של קורס קיץ לתלמידות המצטיינות.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: בכיתה ט' התלמידות ניגשות לאודישנים למגמת מחול בבתי הספר ברשות המקומית. התלמידות שמתקבלות נדרשות להמשיך לרקוד גם בקונסרבטוריון, במסגרת הסדר בין המגמה למרכז. שעות הריקוד שלהן נחשבות חלק מהמגמה. בשנת תשפ"ד תיפתח כיתת מצוינות בבלט קלאסי לתלמידות כיתה ו'.

שיעור התמדה: שיעורי התמדה גבוהים.

הגדרת הצלחה: התמדה של התלמידות עד סוף י"ב או מעבר שלהן לבית ספר מתמחה (כמו תלמה ילין) או ללהקה (כמו בית הספר למחול של הבלט הישראלי). הצלחה נמדדת גם במילוי תפקיד אחראי בצבא ובמספר הבוגרות שבנותיהן לומדות בקונסרבטוריון. הצלחה מתבטאת גם בהנאה מריקוד.

שיעור הצלחה: למוסד מוניטין מעולה, ורמת המחול בו גבוהה מאוד.

10. יוניסון - האקדמיה הישראלית למצוינות במחול, הרצליה (לשעבר אבן יהודה)

האקדמיה למחול יוניסון הוקמה בשנת 2011 ומספקת מעטפת כוללת המכשירה תלמידי מחול ישראלים לסטנדרטים בין-לאומיים. חזון המוסד לטפח ולהכשיר את התלמידות שבוחרות להצטיין במחול, באווירה מקצועית, איכותית, חמה ותומכת.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

ההכשרה מבוססת על מסורת ומקצוענות לצד חדשנות ויצירתיות. היא כוללת שיעורי בלט קלאסי (המושפע משיטת וגנובה), חיזוק, אקרובטיקה (עבודה על מזרן ללא מכשירים), פילטיס, מחול מודרני ולימוד רפרטואר של יצירות מופת מתחום הבלט הקלאסי והמחול המודרני. האימפרוביזציה חשובה כי היא עוזרת לתלמידות הן לגלות את היצירתיות שלהן הן למתח את המתח והחרדה שמתלווים למצוינות. בגילים הצעירים לומדים 12 שעות מחול בשבוע, ועד גיל 13 מתווספות עוד שעות לימוד (עד 20 שעות בשבוע).

פרטים על מספר הלומדות במוסד: סך הכול 100 תלמידות למחול. בית הספר מתפתח בקצב

של 20% בשנה בשכבה הצעירה. 40 מהתלמידות לומדות במסלולי הצטיינות. ב-2023 נפתח מסלול חדש לבנות 8-13 ובו 20 תלמידות, מתוכן שלוש מוכשרות במיוחד.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: אפשר להבחין בהצטיינות כבר בגיל צעיר יחסית (8-9), על פי נתונים פיזיים ויכולות גופניות. בגיל עשר אפשר להבחין בהצטיינות שקשורה לאופי (כגון יכולת התמדה, מוטיבציה פנימית, גישה, אהבה למחול), ובהצטיינות שקשורה לקוגניציה (למשל יצירתיות). יש גם תלמידות שמתגלות עם הזמן.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: אין חלוקה לפי יכולות. התלמידות המצטיינות מקדמות את הקבוצה, והמורות מכוונות אותן להשתתף בתחרויות לאומיות ובין-לאומיות ובמופעים כבר בגיל 12-13. התלמידות מוגשות למבחנים לקבלת מעמד של רקדן מצטיין⁹ ומכוונות להצטיין הצטיינות יתרה כדי שיוכלו להשתתף בתחרויות בחו"ל בזמן הצבא. בכיתה י"ב התלמידות המצטיינות גם לומדות לקראת רסיטל.

שיעור התמדה: שיעור התמדה של 90% במעבר משכבה לשכבה. עיקר הפרישה בין כיתה ט' ל-י'.

הגדרת הצלחה: זכייה בפרסים ארציים ובין-לאומיים (כגון מיה ארבוטובה לבלט); זכייה במלגות קרן אמריקה-ישראל ובמלגות בין-לאומיות לקורסי קיץ בחו"ל (באופרה בפריז ובאקדמיה של הבולשוי, בקאן ובגרמניה); הופעה על במות בין-לאומיות נחשבות בקטעי סולו; המשך לימודים בחו"ל כבר בגיל התיכון, או הצטרפות ללהקה בכיתה י"ב. בסופו של דבר הצלחה נמדדת בהתקבלות לאחת הלהקות בארץ או בחו"ל.

שיעור הצלחה: בכל שנה חמש תלמידות מסיימות את שכבת הבוגרות - שתיים ממשיכות ישירות ללהקות, ושלוש עוזבות את המחול ומשרתות שירות משמעותי בצבא.

11. בית הספר למחול הבלט הישראלי, תל אביב

בית הספר הרשמי של הבלט הישראלי מלמד בלט קלאסי יותר מ-40 שנה. בבית הספר קבוצות על פי גיל ורמה, מגן חובה עד כיתה י"ב.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

הקווים המנחים של בית הספר הם: התאמה אישית לכל תלמידה; הוראה על ידי טובי המורים והמוזיקאים; חתירה למצוינות ולבניית מוסד שישמש השראה למחול ולאומנות הבלט הקלאסי וכשיר רקדניות צעירות ובולטות שיוכלו להצטרף בעתיד ללהקות בלט מקצועיות בארץ ובחו"ל. שיטת הלימוד בבית הספר מבוססת על שיטת וגנובה, ותוכנית הלימוד מותאמת לתלמידות באופן אישי.

מטרות הלימוד:

- הכרת הטכניקות והמושגים המרכזיים של הבלט הקלאסי.
- הטמעת היכולות המקצועיות.
- פיתוח קואורדינציה.
- פיתוח גמישות וקווים נקיים וארוכים.

- פיתוח זיכרון של תרגילים ארוכים ומורכבים.
- פיתוח אומנותי לכל תלמידה.
- חינוך לאורח חיים בריא.
- פיתוח אישי והקניית כלים להתמודדויות המנטליות הנדרשות בעולם המחול.
- היכרות עם הקלאסיקות של עולם המחול והמוזיקה וחינוך למודעות תרבותית.
- עיצוב אופיו הערכי של דור העתיד.

ייחודיות בית הספר:

- צוות ההוראה מורכב מטובי המורים בישראל, והשיעורים מלווים בפסנתר.
- התלמידות נחשפות ללהקת הבלט הישראלי, המשמשת להן מודל לחיקוי: הן צופות בחזרות ובשיעורים של הלהקה ומשתתפות בסדנאות ייחודיות לתלמידים בהדרכה ובהשתתפות של סולני הלהקה.
- התלמידות מוזמנות לצפות במופעים במהלך השנה.
- בפסח ובקיץ מתקיימים קורסים עם מורים אורחים מחו"ל, המיועדים לתלמידות בית הספר ולתלמידות מרחבי הארץ ומחו"ל.
- התלמידות הבולטות והמצטיינות נבחרות להשתתף במופעים עם להקת הבלט הישראלי ברחבי הארץ.
- שיעורי אופי: בשיעורים אלו התלמידות רוקדות ריקוד אותנטי המבוסס על הבלט הקלאסי ונחשפות לתנועות ולצעדים המאפיינים את ריקודי העמים השונים. מטרת השיעורים לפתח את יכולתן לבצע מגוון תפקידי אופי ברפרטואר הבלט.
- בית הספר מיועד לתלמידות ולתלמידים החל מגן חובה עד כיתה י"ב, בחלוקה לשבע רמות. בכל רמה מסלולים הכוללים שיעורי בלט קלאסי, רפרטואר, אופי, מחול מודרני, וברמות הגבוהות - כיתות מצוינות המציעות גם שיעורי פילטיס ו-PBT. השיבוץ לרמות מתבצע על פי גיל ורמה. כאשר אין התאמה בין גיל ורמה, כל מקרה נבחן לגופו והתלמידות משויכות למסלול המתאים. השיעורים מתקיימים פעם בשבוע במשך שלוש שעות (21:00-18:00) כדי לאפשר לתלמידות להמשיך לרקוד במגמות, אבל יש תלמידות שרשומות רק לבית הספר למחול של הבלט הישראלי ורוקדות 4-5 פעמים בשבוע.
- **פרטים על מספר הלומדות במוסד:** 16 תלמידות בקדם-עתודה (מקבילה לכיתה י') ו-12 בעתודה (מקבילה לכיתות י"א-י"ב). 80 תלמידות ניגשות לאודישן מדי שנה.
- **עיתוי של זיהוי הצטיינות:** במעמד הכניסה לבית הספר למחול ובמבחנים לקדם-עתודה ולעתודה.
- **מועד חלוקה או מיון לפי יכולות:** המורות מלמדות לפי רמתן של התלמידות הטובות ביותר, והשאר צריכות להתאים את עצמן. יש שמצליחות מהתחלה, ויש שמתבלטות רק לאחר כמה חודשים. יש לעבור מבחן של רקדן מצטיין כדי לרקוד בלהקה, והמורות מכינות את שש התלמידות המוכשרות ביותר מהעתודה למבחן זה בכיתה י"ב, ולפעמים בכיתה י"א.
- **שיעור התמדה:** כ-30% מהתלמידות שמתחילות את קדם-העתודה מסיימות את העתודה. כל התלמידות שמתחילות את העתודה מסיימות אותה.

הגדרת הצלחה: הצלחה משמעה להתקבל ללהקה, אך גם להיות מעורבת במחול באופן אחר - למשל ללמד מחול.

שיעור הצלחה: רוב תלמידות הבלט הישראלי שהגיעו לעתודה ממשיכות להיות מעורבות בתחום המחול.

12. מועצה אזורית מטה יהודה - יד חריף

המחלקה למחול ביד חריף מעודדת מצוינות ומיצוי אישי במחול בסגנונות שונים. על פי גישתה, הריקוד מאפשר לחנך הן למשמעת עצמית ולהתמדה הן לביטוי אישי. השיעורים מועברים ברמה גבוהה ומאתגרת ומאפשרים לכל תלמיד לממש את הפוטנציאל האישי ולפתח חשיבה ויכולת לעבוד באופן עצמאי. מושם דגש על יחס אישי ועל העברת החוויה שבמחול. המערכת בנויה כך שתלמידות יוכלו להתקדם בכמה סגנונות מחול ולהתמקצע עם הגיל. יד חריף עובדת בשיתוף פעולה הדוק עם בתי הספר היסודיים במועצה, עם המגמה למחול בתיכון הרטוב, עם להקת ורטיגו ועם יוצרים בקהילה.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

- **טרום-מחול:** שיעור תנועה המותאם לגילי טרום-חובה וחובה. שילוב תנועה יצירתית דרך שימוש בדמיון מודרך, בתרגילי קואורדינציה, בתרגילי יציבה נכונה ובאלמנטים בסיסיים מהבלט הקלאסי; הכרת הגוף והמרחב באמצעות משחקי תנועה.
- **מחול צעיר:** שיעור תנועה קצבי בסגנונות שונים לכיתות א'-ב', לשם היכרות עם עולם המחול. הכרת הגוף והמרחב תוך כדי תנועה לצלילי מוזיקה מגוונת.
- **בלט קלאסי בשיטת האקדמיה האמריקאית:** השיעורים מאורגנים לפי רמות הלימוד של האקדמיה האמריקאית לבלט. תלמידות מתקדמות (מעל גיל 12) יכולות להשתתף גם בשיעור פוינט.
- **פוינט:** שיעור מתקדם שבו לומדות התלמידות לרקוד בנעליים מיוחדות המאפשרות עמידה על הבהונות. מיועד לבנות 12 ומעלה בעלות ניסיון בבלט קלאסי, על פי החלטת המורה.
- **מחול מודרני:** שיעור המשכלל את היכולות הטכניות של הרקדן, מפתח תנועתיות, קצב וזרימה של הגוף. נלמדות בו טכניקות של שחרור מול החזקה ותנועה חופשית, המפתחות דמיון ויצירתיות, וכן טכניקות של חיזוק הגוף בתנועה. שיעור זה כולל גם כוראוגרפיה.
- **ג'ז:** שיעור קצבי המשלב מגוון סגנונות - לירי, מודרני, פאנקי והיפ-הופ. דגש על טכניקות ברמה גבוהה, על כוח, חיזוק ויציבה, על גמישות ולימוד קומבינציות מורכבות.
- **רפרטואר:** שיעור המיועד לתלמידים מתקדמים המשתתפים במסלול המלא של לימודי המחול ביד חריף. בשיעור נלמדים קטעים מתוך יצירות של להקת ורטיגו. ההשתתפות בשיעור מותנית בהשתתפות במסלול המקצועי.
- **ברייקדאנס:** ריקוד אקרובטי שיש בו דגש על דיוק, עוצמה ומהירות, ועל כוח וביטוי אישי. השיעור מעניק חוויה חברתית מהנה ומעצימה.
- **היפ-הופ:** השיעור משלב סגנונות מתרבות ריקודי הרחוב וריקוד חופשי (פריסטייל)

ובכלל זה אלתור. לתלמידים מתקדמים בגיל חטיבה ומעלה פתוחה האפשרות לגשת למיונים ללהקה הייצוגית TMspice.

המסלול המקצועי מתחיל בכיתה א', והתלמידות רוקדות בו עד חמש פעמים בשבוע; תלמידות כיתות ד' (ובמקרים מיוחדים גם כיתות נמוכות יותר) שלושה שיעורים בשבוע; כיתות ה'-ו' ארבעה שיעורים בשבוע; כיתות ז' ומעלה חמישה שיעורים בשבוע.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: 250 תלמידות ושני תלמידים.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: בזמן השיעורים בכלל השכבות.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: אין תנאי קבלה למסלול המקצועי, מלבד מוטיבציה והתחייבות להתמיד בשיעורי בלט, מחול מודרני וכוראוגרפיה, ובעוד חוג בחירה כמו ג'ז או היפ-הופ. במסלול המקצועי בוחרות בגיל צעיר תלמידות שרוצות לרקוד בכמה סגנונות בד בבד; תלמידות שרוצות לרקוד רק בלט או רק היפ-הופ, מצטרפות לחוג ולא למסלול המקצועי.

שיעור התמדה: תלמידות רבות ממשיכות לרקוד במוסד עד י"ב. כל תלמידות המגמה למחול ממשיכות לרקוד במוסד אחר הצוהריים כחלק מהמגמה.

הגדרת הצלחה: מעבר למגמת מחול וסיומה.

שיעור הצלחה: בערך 20% מהתלמידות מתמידות עד להצטרפותן למגמת המחול, ורובן מסיימות אותה בהצלחה.

13. בית הספר לבלט ירושלים

את בית הספר לבלט ירושלים ייסדו בשנת 2004 נינה טימופייבה ז"ל, לשעבר פרימה בלרינה בבולשוי ומהרקדניות הגדולות במאה ה-20, ובתה, הרקדנית נדיה טימופייבה. הבת משמשת מנהלת אומנותית של בית הספר משנת 2006.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

בית הספר, כשמו כן הוא, מתמחה בהוראת בלט קלאסי, אך החל מרמה מסוימת משלבים בלימודים גם מחול מודרני ורפרטואר:

• בלט:

- מכינה - שני שיעורים שבועיים, שלוש שעות שבועיות בסך הכול. כיתה א' - שני שיעורים שבועיים, שלוש שעות כל שיעור.
- רמה 1 (גילים 7 עד 8) - שני שיעורים שבועיים, 4.5 שעות כל שיעור.
- רמה 2 (גילים 8 עד 9) - שני שיעורים שבועיים, 4.5 שעות כל שיעור.
- רמה 3 - שלושה שיעורים שבועיים, שלוש שעות כל שיעור.

• בלט+רפרטואר+מודרני:

- רמה 4 - ארבעה שיעורים שבועיים, שלוש שעות כל שיעור.
- רמה 5 - ארבעה שיעורים שבועיים, שלוש שעות כל שיעור.
- רמה 6 - עד שישה שיעורים שבועיים, 4.5 שעות כל שיעור.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: בכל בית הספר לומדים כ-100 תלמידות ושלושה תלמידים.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: בגיל צעיר מאוד - לעיתים כבר בגיל 5-7.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: המעבר מרמה לרמה אוטומטי, לפי הגיל, אבל מי שאינה עומדת בקצב של הטובות ביותר פורשת. התלמידות נשלחות פעמיים בשנה לתחרויות סולו ולאנסמבל, ומתכוננות אליהם בשיעורים נפרדים קבועים. בית הספר גם מכין את התלמידות לבחינות למעמד של רקדן מצטיין.

שיעור התמדה: בדרך תלמידות פורשות עד גיל 13. מגיל זה שיעור ההתמדה גבוה.

הגדרת הצלחה: ההצלחה נמדדת בכניסה ללהקה בארץ או בחו"ל.

שיעור הצלחה: 10%-15%.

14. אולפן למחול במועצה האזורית שער הנגב

האולפן האזורי למחול נפתח בספטמבר 1977, לאחר שהנהלת המועצה פנתה ללהקת המחול בת-שבע. הניהול האומנותי מטעם להקת בת-שבע הופקד בידי אסנת לוי. בספטמבר 1979 עבר האולפן לרשות המועצה. מינואר 1991 שוכן האולפן בביתו הנוכחי - בית מפעל הפיס שבקריית החינוך, בסיוע קרן התרבות אמריקה-ישראל. בספטמבר 1994 נפתחה המגמה לבגרות באומנות המחול, בשיתוף בית הספר התיכון.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום:

באולפן לומדים בלט קלאסי (בשיטת R.A.D.), מחול מודרני (בשיטת לימון וגרהם) ושני סגנונות נוספים שאינם חובה: ג'ז ופלמנקו. התלמידות רוקדות מגיל גן. בחטיבת הביניים יש מסלול העשרה לכיתות ז'-ח' שמפעיל האולפן בתוך בתי הספר. במסלול זה נחשפות התלמידות לתכנים תאורטיים ומעשיים (שעתיים בשבוע), ומטרתו למשוך אותן למגמת מחול. המגמה דו-שנתית ומתחילה בכיתות ט'-י'.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: באולפן לומדים 150 תלמידות ותלמיד אחד (70 בגנים, 80 מכיתה א' עד י"ב). אין תלמידות חמ"ד או תלמידות ערביות. מספר המשתתפים הצטמצם מאוד בשנים האחרונות.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: בעבר היה שיתוף פעולה עם R.A.D. (האקדמיה המלכותית למחול בבריטניה), והסטנדרטים שלה מסייעים בזיהוי הצטיינות בכל שכבה. עם זאת כיום המוסד אינו מתרכז בזיהוי הצטיינות אלא בהישרדות, ומציע שיעורי מחול לכמה שיותר תלמידות.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: אין. העידוד למצוינות הוא פרטני ולא קבוצתי. תלמידה מצטיינת משויכת לשכבת גילה, אך מקבלת תגבור בשכבות מעליה או תגבור פרטני. יש כוונה ליצור קבוצה לקידום תלמידות מצוינות בכיתות ה'-ט', כדי להכניס אותן למגמת מחול.

שיעור התמדה: נמוך. המצב הביטחוני באזור שער הנגב מקשה מאוד לטפח מחול בכלל ומחול מקצועי בפרט. מגמת המחול הייתה סגורה במשך שלוש שנים, וכעת היא קטנה

אך פעילה. רוב הנשירה (בערך 50%) היא בין כיתות ה' ל-ז'. למגמה מגיעות בנות ספורות, ובדרך כלל אין ממנה נשירה.

הגדרת הצלחה: המשך לריקוד מקצועי. עם זאת מסיבות שונות כמו המצב הביטחוני, והאתוס של הקיבוצים באזור - הצלחה יכולה להימדד גם בהתמדה של 12 שנות מחול, שלאחריהן התלמידות מתנדבות לשנת שירות וממשיכות לשירות משמעותי בצה"ל.

שיעור הצלחה: בשנה שעברה ניגשה תלמידה אחת בלבד בכיתה י"א לבגרות ולרסיטל.

15. בת-דור בארבע - מרכז עירוני למחול

בית הספר פועל כמעט 50 שנה, לצד להקת המחול קמע, המעניקה ערך מוסף רב לתלמידי בית הספר, הנחשפים למיטב העשייה שלה. בכל סוף שנה מתקיים מופע בהשתתפות כלל התלמידים הלומדים בבית-דור.

תיאור המוסד, מסלול הלימודים והקוריקולום: מסלול הלימודים מותאם לגילים 4-18, ומציע שיעורי בלט קלאסי, מחול מודרני, ג'ז, סדנאות רפרטואר, שיעורי PBT, שיעורי פוינט, תולדות המחול ועוד. לצד לימודי המחול מתקיימות פעילויות העשרה, כגון צפייה במופעי מחול ומפגשי אומן עם כוראוגרפים ידועים. התלמידות משתתפות במופע שנתי, במופעי סטודיו, בתחרויות ובפסטיבלים ברחבי הארץ. תוכנית הלימודים בבית הספר מבוססת על הסילבוס של R.A.D. - האקדמיה המלכותית למחול - ארגון חינוכי כלל-עולמי. בכל שנה נבחנים התלמידים בבחינות של R.A.D. בפני בוחנת מטעם הארגון. כמו כן מתקיימים מופעי סטודיו לבתי ספר יסודיים ומופע שנתי חגיגי בהשתתפות כלל תלמידי בית הספר.

• החטיבה הצעירה:

- **טרום-בלט (גיל ארבע):** שיעור שבועי (45 דקות). מטרת השיעור להקנות לילדים הרגלי למידה ולעבוד עימם על תרגילי גמישות וחזיון בסיסיים, על תנועה במרחב האישי הכללי ועל פיתוח יצירתיות.
- **טרום-מכינה (גיל חמש):** שני שיעורים שבועיים (45 דקות כל אחד).
- **מכינה (גיל שש):** שני שיעורים שבועיים (45 דקות כל אחד).

מטרות הטרם-מכינה והמכינה לפתח מיומנויות פיזיות, כוח, גמישות, יצירתיות, הבעה בתנועה ומוזיקליות, תוך שימוש בקשת צלילים וסגנונות מוזיקה. הלימודים בשלבים אלה מקנים בסיס איתן ללימודי מחול בשלבים הגבוהים יותר:

- **שלב 1:** מתקבלות תלמידות מגיל שבע או תלמידות שסיימו מכינה. נלמדים בו שני שיעורים שבועיים (סך הכול שעתיים בשבוע). שלב זה נועד לפתח יציבה, נשיאה נכונה של משקל וקואורדינציה - שימוש במרחב, פיתוח תנועות הרגליים בכל המפרקים, קפיצות תוך יישור מלא של הרגליים ונחיתות מבוקרות בגב אנכי. בד בבד ממשיכים לפתח את כל היסודות שנלמדו בשנים הקודמות, כגון מוזיקליות והבעה בתנועה, יכולת לתקשר עם קהל.

החומר הנלמד בשלב זה מחולק לשלוש יחידות: קלאסי - יסודות התחלתיים של המחול הקלאסי; תנועה חופשית - תנועה תוך שחרור ושימוש במשקל האיברים השונים ובכוח הכבידה, זרימה בתנועה ועצירה מבוקרת, שיפור יכולת הקפיצה; ריקוד אופי - לימוד של סגנונות ריקוד המבוססים על ריקודי עמים - לימוד להחזיק

את הגוף העליון, שימוש ברור בתנועות הראש, תזמון ודיוק רתמי. לומדים לנוע לאחור ובסיבוב, ומבצעים ריקוד מסכם בכל אחד מהטכניקות הנלמדות.

○ **שלב 2:** מתקבלות תלמידות שסיימו את שלב 1. לומדים בו שלושה שיעורים שבועיים (סך הכול שלוש שעות). מטרתן בשלב זה להמשיך ולבסס את שנלמד בשלב 1 תוך הרחבה ניכרת של המילון התנועתי בשלוש הטכניקות הנלמדות. שינויי כיוון חדים תוך כדי תנועה.

○ **שלב 3:** מתקבלות תלמידות שסיימו את שלב 2. לומדים בו שלושה שיעורים שבועיים (60 דקות כל אחד) ושיעור מוזיקה (45 דקות). שלב זה נועד להמשיך ולהרחיב את המילון התנועתי בשלוש הטכניקות הנלמדות תוך העמקה בהבנת עקרונות היציבה והתנועה ושילובם. מתחילים ללמוד את יסודות המוזיקה וההאזנה. בשלב זה מפתחים גם יכולות הבעה בפנטומימה.

○ **שלב 4:** מתקבלים תלמידים שסיימו את שלב 3. לומדים בו חמישה שיעורים: שלושה שיעורים שבועיים במחול קלאסי (שעה כל אחד), שיעור במחול מודרני (שעה) ושיעור מוזיקה (45 דקות). שלב זה נועד להמשיך ולהרחיב את המילון התנועתי במחול קלאסי וחופשי ובריקודי אופי. התלמידים לומדים טכניקה של סיבובים כתנועה קואורדינטיבית מורכבת, וממשיכים בפיתוח יכולות הבעה בפנטומימה.

מחול מודרני - החל מגיל עשר לומדות התלמידות שיעור שבועי במחול מודרני (שעה אחת). בגיל עשר משמש השיעור להיכרות עם טכניקת המחול המודרני. מגיל 11 מטרתו לפתח יכולת ביצוע בשלושה מישורי עבודה: תרגילי רצפה בסיסיים; עבודה בעמידה ותנועה בסיסית במרחב; עבודת רגליים.

● **החטיבה הבוגרת:**

תוכנית הלימודים בחטיבה הבוגרת מבוססת גם היא על הסילבוס של האקדמיה המלכותית למחול. גוף זה מקיים בחינות במחול קלאסי על פי סטנדרטים גבוהים ביותר ואחראי לפיתוח מקצועי מתמשך של המורים המאוגדים בעמותה. בחטיבה הבוגרת התלמידות מתקדמות בלימודי מחול מודרני ועכשווי ומתחילות בלימודי תולדות המחול. הבנות לומדות פוינט, והבנים לומדים, בשיעור נפרד, טכניקה של גברים.

מטרת התוכנית להקנות כלים בסיסיים להבנת הטכניקה של הבלט הקלאסי, ולהעמיק את הידע וההבנה בטכניקות המחול השונות, תוך הרחבת המילון התנועתי בכל הטכניקות הנלמדות. קצב ההתקדמות בחטיבה הבוגרת אישי ומותאם לכל תלמידה על פי רצונה, יכולתה וכישוריה. בכל שנה ניגשות התלמידות לבחינות R.A.D. בפני בוחנת מטעם האקדמיה המלכותית למחול. כמו כן מתקיימים מופעי סטודיו לבתי ספר יסודיים ומופע שנתי חגיגי בהשתתפות כלל התלמידים. להלן תיאור השלבים בתוכנית הלימודים לחטיבה הבוגרת:

○ **Intermediate Foundation:** מתקבלות תלמידות שסיימו את החטיבה הצעירה (בנות 12-11), או תלמידות שהחלו בגיל מבוגר יותר ומשתלבות בכיתה אחרי שנה של השלמות. בשלב זה מתקיימים שיעורים אלה: שלושה שיעורי בלט קלאסי (75 דקות כל אחד), שבהן מתחילות התלמידות ללמוד פוינט, שיעור מודרני (75 דקות), שיעור פילטיס (60 דקות) ושיעור ג'ז. במהלך שלב זה מסיימים התלמידים את לימודי המוזיקה. בדרך כלל נדרשות שנתיים להשלמתו של שלב זה.

○ **Intermediate:** מתקבלות תלמידות שסיימו את השלב הקודם (בנות 13-14). בשלב זה

מתקיימים שיעורים אלה: שלושה שיעורי בלט קלאסי (90 דקות כל אחד), שיעור מודרני (90 דקות), שיעור פילטיס (שעה) (הבנים מקבלים שיעור נוסף של 60 דקות לפחות), שיעור ג'ז שהוא רשות, ושיעור בתולדות המחול. זהו שלב בסיסי להכרה מעמיקה של עקרונות הטכניקה של הבלט הקלאסי. ציון עובר בבחינה הוא תנאי מוקדם ללימודי הוראה על פי שיטת R.A.D., ולכן בית הספר רואה חשיבות עליונה בעידוד כל תלמידות החטיבה הבוגרת לגשת בחינה. הבחינה היא גם תנאי לגשת לבחינות בשלבים הבאים בשיטת R.A.D. בדרך כלל נדרשת שנה להשלמתו של שלב זה.

○ **Advanced Foundation:** מתקבלות תלמידות שסיימו את השלב הקודם. זהו שלב ביניים שמכין לשלבים הבאים בהכשרה של רקדנים מקצועיים. בשלב זה מתקיימים שיעורים אלה: ארבעה שיעורי בלט קלאסי (90 דקות כל אחד), שיעור רפרטואר קלאסי ונאו-קלאסי (75 דקות לפחות), שני שיעורי מחול מודרני בסגנונות שונים (90 דקות כל אחד), סדנת מחול מודרני (60 דקות), שיעור פילטיס (60 דקות), שיעור ג'ז שהוא רשות ושיעור בתולדות המחול (75 דקות). בנים מקבלים שיעור נוסף. שלב זה אינו חובה בהכשרת הרקדנים, ובדרך כלל נדרשת שנה להשלמתו.

○ **Advanced 1:** מתקבלות תלמידות שסיימו את אחד משני השלבים הקודמים. זהו שלב ראשון בהכשרת התלמידות למחול כמקצוע, ומיועד לבנות 15-16. בשלב זה מתקיימים שיעורים אלה: חמישה שיעורי בלט קלאסי (90 דקות כל אחד), שיעור רפרטואר קלאסי ונאו-קלאסי (75 דקות לפחות) שני שיעורי מחול מודרני בסגנונות שונים (90 דקות כל אחד), סדנת מחול מודרני, שיעור פילטיס (60 דקות), שיעור ג'ז שהוא רשות, שיעור בתולדות המחול (75 דקות) ושיעור מצוינות למצטיינות (60 דקות). בנים מקבלים שיעור נוסף. בדרך כלל נדרשות שנתיים להשלמתו של שלב זה.

○ **Advanced 2:** מתקבלות תלמידות שסיימו את השלב הקודם (בנות 17-18). זהו השלב האחרון בהכשרה למחול כמקצוע. בשלב זה מתקיימים שיעורים אלה: חמישה שיעורי בלט קלאסי (90 דקות כל אחד), שיעור רפרטואר קלאסי ונאו-קלאסי (75 דקות לפחות), שני שיעורי מחול מודרני בסגנונות שונים (90 דקות כל אחד), סדנת מחול מודרני, שיעור פילטיס (60 דקות), שיעור ג'ז שהוא רשות, שיעור בתולדות המחול (75 דקות) ושיעור מצוינות למצטיינים (60 דקות). בנים מקבלים שיעור נוסף.

פרטים על מספר הלומדות במוסד: בסך הכול 260 תלמידות וחמישה בנים (מתוכם שלושה בחטיבה העליונה). בכיתת מצוינות לומדות 12 תלמידות. בתשפ"ג נפתח מסלול מצוינות לבנות 8-9 ולומדות בו תלמידות אחדות. תלמידות ספורות מהמגזר הערבי רוקדות במוסד, רובן בחטיבה הצעירה.

עיתוי של זיהוי הצטיינות: אפשר לזהות הצטיינות בכל גיל. יש יתרון בהמתנה לבשלות - חבל להשקיע בתלמידות שעלולות לאבד בתוך שנים ספורות את המוטיבציה לרקוד.

מועד חלוקה או מיון לפי יכולות: כיום האיתור והחלוקה ליכולות הם מגיל 15 ומעלה, בשני מסלולים - קלאסי ומודרני. במחול הקלאסי נותנים לתלמידות המצטיינות חיזוק בפוינט, מלמדים אותן וריאציות ורפרטואר. במחול המודרני עובדים עם המצטיינות על סולו או דואט מהרפרטואר של להקת המחול קמע, או שמחברים להן וריאציה אישית. בגיל 17-18 עובדים עם תלמידות מצטיינות, בשעות פרטניות, על מופעים אישיים. בפועל כשיש שלוש כיתות מחול בכל שכבה בגילים הצעירים, אחת מהן היא כיתה לתלמידים המוכשרים יותר, גם אם אין היא מוגדרת כך רשמית.

שיעור התמדה: שיעור גבוה של התמדה בקרב מי שלא פרשו עד גיל 15.

הגדרת הצלחה: השתלבות בלהקה, קבלת מעמד רקדן מצטיין, השתתפות בקורסי קיץ ובסדנאות אומן.

שיעור הצלחה: רבות מהתלמידות זוכות בפרסים של קורסי קיץ במקומות יוקרתיים (גם בחו"ל), או מצליחות בתחרויות הלאומיות ועוברות שלב לתחרות בין-לאומית.

המחול בארץ הוא תחום מפותח ובעל מסורת ארוכה. ההצטיינות במחול מושגת בזכות שילוב של יכולות בסיסיות, מוטיבציה פנימית ועבודה קשה במשך עשור ויותר, החל מגיל צעיר. הקוריקולום מתבסס כמעט תמיד על בלט קלאסי, וברוב המקרים ניתנת עדיפות בשכבות הגבוהות למחול מודרני. שער הכניסה של התלמידות לעולם המחול המקצועי הוא במרבית המקרים שיתוף פעולה של מתנ"סים ומרכזי אומנויות עם בתי ספר המציעים מגמות מחול. שיתוף הפעולה עם להקות מחול ועם בתי ספר פרטיים למחול מסייע רבות לתלמידות מצטיינות.

אף שאפשר לזהות הצטיינות בגיל צעיר, ניכר כמעט בכל הראיונות שלרוב מבחינים בה בגיל 13-15 - הגיל שבו התלמידות בשלות יותר מבחינה רגשית לעסוק במחול, אך גם מתמודדות עם אתגרים לימודיים וחברתיים רבים יותר. עבור תלמידות רבות זהו קו פרשת המים: לאחריו חלקן הופכות את המחול לעיסוק משני או נוטשות אותו כליל, ואחרות מתמקדות ומתמקצעות בו. רוב רובן של המרואיינות והמרואיינים הדגישו את הצורך לשלב, גם בשלב זה, בין המחול לבין לימודים, חיי חברה ועיסוקים נוספים.

בראיונות עלה שעידוד מצוינות כרוך בידיעה שהעבודה הקשה והכישרון ההתחלתי הם תנאים הכרחיים אך לא מספיקים להגעה להישגים. במקרים רבים התלמידות יצטרכו להתמודד גם עם חוסר הצלחה ותחושת אכזבה ועל הצוות החינוכי וההורים לשקף זאת לתלמידות לאורך כל הדרך. כמו כן, חשוב שהצוות החינוכי והמוסד יודאו שקידום ההצטיינות אינו פוגע במרקם של כיתת הגיל שאליה התלמידה המצטיינת משתייכת.

עוד עלה בראיונות שעל מתווי המדיניות בתחום המחול להביא בחשבון שאלות של הוגנות: לשקול סבסוד דיפרנציאלי לפי היכולת של הורים לממן את הלימודים, או הקמת שלוחות ביישובים שמתקשים להשקיע במחול בשל קשיים ביטחוניים ואחרים.

יש אפוא לשלב בתחום המחול מנגנונים שמאפשרים לתלמידות רבות ככל האפשר לממש את פוטנציאל ההצטיינות שלהן (אך להיזהר מפני יצירת ציפיות לא ריאליסטיות). ובמקביל, יש לפתח את התחום גם עבור תלמידות מתקדמות שאינן מצטיינות במחול, אולם המחול מסייע להן להצטיין בתחומים אחרים.

שמות המרואיינים והמרואיינות ושאלות הריאיון

אנו מבקשים להודות למרואיינות ולמרואיינים (לפי סדר אלפביתי של שם המשפחה):
 אור אבוהב, מנהל בית הספר בת-דור באר שבע - מרכז עירוני לאומנות
 גילי אינגלס, מורה לקומפוזיציה בעמותה לפעילות קהילתית כוכב יאיר (מרכז לב המקום)
 קלייר בייליס נגר, מנהלת אומנותית בבית הספר למחול - הבלט הישראלי
 רויטל בית און צור, מנהלת המרכז למחול במתנ"ס עמק המעיינות
 רקפת בנימיני, רכזת מגמת בגרות למחול, משגב הגליל, עמותה לקידום ההתיישבות בגליל
 מורן ברק, מנהלת בית הספר למחול יוניסון
 שרון הדס, מנהלת האולפן למחול, מרכז קהילתי מטה אשר
 שי הרמתי, מנהלת אולפן המחול, מועצה אזורית שער הנגב
 נדיה טימופיבה, מנהלת בלט ירושלים
 רבאעה מורקוס, מנהלת סטודיו המרכז למחול בכפר יאסיף
 יסמין משולמי, מנהלת בית הספר למחול "שלם" באיתמר
 קארן סטוק, מנהלת תחום המחול בקונסרבטוריון למוסיקה ולמחול בכפר סבא
 גבי צפניה, ראש המחלקה למחול בבית האומנויות עמק יזרעאל
 אריאלה שפושניק, מנהלת האולפן למחול, מועצה אזורית מגידו - מרכז אומנויות
 נירית שרון, רכזת מחול במועצה אזורית מטה יהודה - מרכז לאומנויות יד חריף

הריאיון שהתקיים עם הנציגים לעיל היה מובנה למחצה והתבסס בעיקרו על השאלות האלה:

1. אילו סוגי מחול לומדים במסגרת ובאילו גילים?
2. איך מוגדרת בעיניך הצטיינות והצטיינות במחול? באיזה גיל אפשר לזהות אותן?
3. איך אפשר לתמוך בהתפתחות של הצטיינות במחול? מה מציעה המסגרת שלך למצטיינות במחול בכל אחד מהגילים?
4. מהם האתגרים העומדים בפני מצוינים ומצוינות במחול, ומהם האתגרים העומדים בפני מורים המלמדים מצטיינים ומצטיינות במחול?
5. כיצד המסגרת שלך מתמודדת עם אתגרים אלו בכל הנוגע לתלמידות ולתלמידים, למשפחותיהם, למסגרות החינוכיות ולגורמים המתקצבים?

כמו כן נשאלו בכל אחת ממסגרות המחול שאלות שעוסקות בדמוגרפיה.

תודות

תהליך הכתיבה של דוחות מת"ת כולל ליווי אורך של חוקרת מלווה, לצד קבלת חוות דעת מחוקרים-מומחים חיצוניים, לצורך כתיבת דוח מקיף המותאם לשדה החינוך בישראל והולם את צורכי הגוף המזמין. רבות מן ההערות שקיבלנו הוטמעו בדוח זה. הערות כלליות על הדוח שולבו בחלק חוות הדעת.

תודה ל**ד"ר יונת רוטמן** מלהקת המחול הקיבוצית ובית האומנויות עמק יזרעאל, אשר ליוותה את כתיבת הדוח ובהערותיה הטובות תרמה להבנייתו ולהעשרתו. תודה ל**הילה קובריגרו פנחסי**, מפמ"ר מחול, ול**ד"ר אסף שטיין**, מנהל תחום ייעוץ מדעי בלשכת המדענית הראשית במשרד החינוך, על ההכוונה בכתיבה. תודה מקרב לב גם למומחיות שסייעו במתן חוות הדעת: **ד"ר טליה פרלשטיין** ממכללת אורות ישראל; **וד"ר ילי נתיב** מהמכללה האקדמית אונו ומכללת וינגייט-לוינסקי לחינוך.

חוות דעת

כללי

בדוח מוצגים בבהירות כל אלה:

1. המידע באשר למגמות ולעקרונות באיתור ובטיפול מצטיינות בתחום המחול בחינוך הא-פורמלי. לצד דוח מת"ת בנושא **איתור ברוכי כישרון במחול**, המידע מהווה בסיס לבניית מסלול לאיתור ולטיפול של מחוננים וברוכי כישרון במחול במערכת החינוך.
2. תנועת המשפך (המעבר) מחינוך לכול לתהליך של הכשרה מקצועית ומעמיקה.
3. קשרי הגומלין והגישה המפרגנת בין המרכזים הקהילתיים והאולפנות למחול לבין מגמות המחול בבתי הספר, והחשיבות של יחסי גומלין אלו בקידום התלמידות.
4. היותן של מגמות המחול עוגן מרכזי להעמקת ההכשרה.
5. חשיבות הבחינות והתחרויות לתהליך ההתמקצעות של התלמידים והתלמידות.

עם זאת חסרה בסקירה התייחסות לעניינים אלה:

1. הבהרת מהות הקשר בין הלהקה לבין בתי הספר למחול הצמודים לה במוסדות הרלוונטיים.
2. הבהרת תפיסת המרואיינות באשר לאופני הפיתוח של התלמידות שמעוניינות בעתיד מקצועי במחול.
3. נבחרו בעיקר בתי ספר העובדים עם משרד החינוך וכוללים לרוב רכיב מובנה של מגמת מחול לבגרות. בחירה זו אינה משקפת נאמנה את המתרחש בשדה החינוך הא-פורמלי למחול ומחמיצה את פעילותם של בתי ספר פרטיים ברחבי הארץ, בעיקר בערים הגדולות. רבים מבתי ספר אלו הם מקצועיים, בעלי מוניטין ונוקטים מגוון גישות.

מאפיינים מרכזיים של בתי ספר למצוינות במחול

- ניכר שמסגרות של מצוינות במחול יכולות להתקיים רק במרכז הארץ (מסגרות בפריפריה אינן יכולות להיות סלקטיביות כמו במרכז, אחרת ייסגרו). בתי ספר למצוינות בערים מרכזיות שיכולים להרשות לעצמם סלקציה הם תלמה ילין (גבעתיים), עירוני א' (תל אביב), התיכון שליד האקדמיה למוסיקה ולמחול (ירושלים), בית הספר לבלט שליד הבלט הישראלי (תל אביב), בית הספר לבלט של נדיה טימפוייבה (ירושלים), יוניסון (אבן יהודה) ורעות (חיפה).
- שני בתי ספר בפריפריה - אולפן למחול בת-דור באר שבע ואולפן למחול מטה אשר (געתון) - אינם יכולים להיות מוגדרים מסגרות של מצוינות, אלא סמי-מצוינות בלבד, בעיקר בשל קושי תקציבי שמונע מהם להיות סלקטיביים - תוצאה של חלוקת תקציבים שהשתנתה בשנים האחרונות ומעודדת כמות על פני איכות.
- תפיסת החינוך המקצועי למחול בזירה הא-פורמלית בישראל היא תפיסה מערבית המפתיעה בגישתה הסטנדרטית והשמרנית. הבלט הקלאסי הוא ציר מרכזי בלימודים, ורואים בו הכרח בתהליך ההכשרה של רקדניות מצטיינות. תוכניות הלימודים זהות בכל בתי הספר ומותאמות לדרישות של מגמות המחול בבתי הספר. מעט מאוד סוגות מחול אחרות מוזכרות בהן - בתוכנית אחת מוזכר פלמנקו ובתוכנית אחרת ריקודי בטן. גם כאשר מוזכרות סוגות מחול אחרות, כמו היפ-הופ, ברייקדאנס וג'ז, החשיבות שמייחסים להן פחותה מזו שמייחסים לבלט הקלאסי ולמחול המודרני.

זיהוי ואיתור מצוינות

- ההמלצה לזיהוי מצוינות והמשך דרך מקצועית בגילים 13-15 נכונה וטובה, ונכונה גם ההתמקדות במצוינות טכנית וביכולות ביצוע (רקדנות) בדות.
- עולה מן הדוח במובהק שאפשר לזהות ניצנים של כישרון בגיל צעיר יחסית, אבל לרוב מבססים את הזיהוי בשלב מאוחר יותר. כל המרואיינות ציינו שנדרשת בשלות רגשית כדי לממש את הפוטנציאל.
- ניכר הבדל בתפיסת ההצלחה בין המוסדות - בעיקר בין מוסדות שפועלים עם משרד החינוך ושמים דגש על חינוך ערכי ודימוי עצמי של התלמידות, לבין בתי ספר, בעיקר מוסדות פרטיים, ששמים דגש על מדדי ביצוע כמותיים.
- ניכר שהקריטריונים לאיתור מצטיינות הם דינמיים ומשתנים ממוסד למוסד, ומנוסחים באופנים שונים ובדגשים שונים. ברוב המוסדות אין פירוט באשר לאופן המיון והאיתור. יתרה מזו, קריטריונים ברורים ושיטתיים אינם מוצגים אפילו במוסדות שבהם המבחנים מסודרים (למשל מבחנים של האקדמיה המלכותית למחול).
- המורות הן המפתח לפעולת המיון והאיתור בשל ניסיוןן המקצועי והיכרותן רבת שנים עם התלמידות. גם במוסדות שיש בהם מבחנים פורמליים, תהליך ההערכה והאיתור של מצטיינות הוא תהליך ארוך טווח, המבוסס על היכרות קרובה של המורות עם התלמידות בהקשרים רחבים של המשפחה ושל הקהילה.
- בהגדרת קריטריונים לאיתור ולזיהוי מצוינות כדאי להביא בחשבון שברגע שמרכז מוכרז למצוינות הוא מאבד חלק מהתלמידים. נשאלת אפוא השאלה אם פועל לידו מרכז מקצועי אחר. עוד יש לשאול אם כדאי להפנות את התלמידים מהפריפריה, או מבתי ספר שאינם מוגדרים כמצוינים, לתוכנית מלאה בבתי ספר למצוינות ולהביא בכך לעזיבתם את בית ספרם, או שמא מוטב להמליץ להם להשתלב בתוכנית במרכז מצוינות ולהמשיך לרקוד בבית ספרם. לכל בחירה יתרונות וחסרונות.

תקצוב מרכזי מצוינות למחול

- במדינת ישראל מעולם לא הוגדרו רשמית מרכזי מצוינות לחינוך למחול, ולכן לא תוקצבו ולא הוגדרו קריטריונים לחלוקת תקציב.
- בארץ התפתחה מערכת של מוסדות מקצועיים שיכולים לתת מענה לתלמידים מצטיינים, אולם אפילו המוסדות החזקים אינם מתוקצבים דיים (להבדיל, חוק הקונסרבטוריונים במוזיקה מגדיר מהו מוסד מקצועי במוזיקה, ומתקצב בהתאם). כיום חלק ניכר מהתקציב של מוסדות המחול המקצועיים מקורו בתשלומי ההורים.
- מכיוון שבתי ספר מקצועיים למחול לא תוקצבו במשך שנים, הם מתקשים להעניק לימוד איכותי. מיטב תלמידיהם ומוריהם עוברים למסגרות מחול שמציעות מחול איכותי פחות ומקצועי פחות ומקיימות תחרויות ואירועים פופולריים.